

**İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİNİN MİLLÎ
EĞİTİM BAKANLIĞI TARAFINDAN YAYINLANAN
ÖĞRETİM PROGRAMLARINA
ENTEGRASYONUN İNCELENMESİ**

Ömer KARABULUT

**Yüksek Lisans Tezi
İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı**

Doç. Dr. Pınar BAYKAN

**AĞRI-2023
(Her Hakkı Saklıdır)**

**T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ANABİLİM DALI**

Ömer KARABULUT

**İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİNİN MİLLÎ EĞİTİM
BAKANLIĞI TARAFINDAN YAYINLANAN ÖĞRETİM
PROGRAMLARINA ENTEGRASYONUN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Pınar BAYKAN**

AĞRI-2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitiminin Millî Eğitim Bakanlığı Tarafından Yayınlanan Öğretim Programlarına Entegrasyonun İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

x Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

ΔTezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Δ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2023

Ömer KARABULUT

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Pınar BAYKAN danışmanlığında, Ömer KARABULUT tarafından hazırlanan bu çalışma ... /... / 2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. İş Sağlığı ve Güvenliği Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Sait YILDIRIM

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ebru SENEMTAŞI ÜNAL

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Pınar BAYKAN

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../2023 tarih ve / nolu kararı ile onaylanmıştır.

... /... / 2023

Prof. Dr. İbrahim HAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.2. Varsayımlar	2
1.3. Sınırlılıklar.....	3
2. KURAMSAL TEMELLER.....	4
2.1. İş Sağlığı ve Güvenliği	4
2.2. Güvenlik Kültürü.....	5
2.2.1. Güvenlik kültürü ve İSG eğitimleri	6
2.3. Öğretim Programları.....	7
2.3.1. Okul öncesi eğitim programı	8
2.3.2. İlköğretim programı.....	9
2.3.3. Lise programı.....	9
2.4. İlgili Araştırmalar	9
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	12
3.1. Araştırmanın Modeli	12
3.2. Araştırma Süreci.....	13
3.2.1. Araştırma konusuna göre dokümanların seçimi	13
3.2.2. Dokümanlara ulaşma	14
3.2.3. Dokümanları okuma ve anlama	15
3.2.4. Veriyi analiz etme.....	15
3.2.5. Güvenirlik ve geçerlik adına yapılan çalışmalar	16
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	17
4.1. İSG Konu Alanının Okul ve Sınıf Kademesi, Verilen Ders ve Ünite Bazında Kazanımlara Yansıma Durumu	17

4.1.1. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen okul öncesi öğretim programı ve kazanımları	21
4.1.2. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ilkokul öğretim programı ve kazanımları.....	22
4.1.3. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ortaokul öğretim programı ve kazanımları	31
4.1.4. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen lise öğretim programı ve kazanımları	33
4.1.5. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen meslek lisesi alan ve dersleri	38
4.2. Eğitim Kademelerine Göre İSG Konu Analiz Birimlerinin Dağılımı ve Önemli Kazanımlar	50
4.2.1. Okul öncesi	50
4.2.2. İlköğretim	50
4.2.3. Ortaöğretim.....	51
4.2.4. Meslek liseleri.....	51
5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	53
KAYNAKLAR	57
ÖZGEÇMİŞ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİNİN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI TARAFINDAN YAYINLANAN ÖĞRETİM PROGRAMLARINA ENTEGRASYONUN İNCELENMESİ

Ömer KARABULUT

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Pınar BAYKAN

2023, 71 sayfa

İş sağlığı ve güvenliği (İSG)'nin temel amacı sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının oluşturulmasıdır. Sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının oluşmasında en önemli faktörün insanlar olduğu düşünüldüğünde güvenlik kültürü ile donatılmış bir topluma ihtiyaç duyulmaktadır. Güvenlik kültürünün oluşturulabilmesi için daha küçük yaşlarda sağlık ve güvenlik eğitimleri verilmeli ve farkındalık artırılmalıdır. Bu bağlamda ülkemizde bakanlıklar tarafından gerekli adımlar atılmış ve İSG dersinin eğitime entegrasyonuna yönelik iş birliği yapılmıştır. Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan öğretim programlarında iş sağlığı ve güvenliğinin eğitime entegrasyonunun incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme yöntemi ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak Milli eğitim bakanlığı tarafından okul öncesi, orta öğretim, lise ve mesleki eğitim kademeleri için yayınlanan öğretim programları doküman olarak kullanılmış ve elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İSG konu alanlarının tüm derslerin öğretim programlarına yansımaları saptayabilmek için her bir kademenin öğretim programları incelenmiş ve *Sağlık, Tehlike, Risk, Güvenlik, Önlem, Acil durum, Emniyet, Korunma, İş Sağlığı ve Güvenliği, Görev ve Sorumluluklar, Ekipman, Trafik kuralları* kelimeleri analiz birimi olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda iş sağlığı ve güvenliği konu analiz birimlerine göre öğretim programlarında bulunan kazanımlar incelendiğinde İlkokul Öğretim Programının “**Hayat Bilgisi, Rehberlik, Fen bilimleri, Beden Eğitimi ve Oyun, Sosyal Bilgiler ve Trafik Güvenliği**” derslerinde, Ortaokul Öğretim Programının “**Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Beden Eğitimi ve Rehberlik**” derslerinde, Lise Öğretim Programının “**Beden Eğitimi, Kimya, Rehberlik, Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü, Coğrafya ve Fizik**” derslerinde bazı kazanımlara rastlanmıştır. Ayrıca mesleki eğitim öğretim programlarına baktığımızda iş sağlığı ve güvenliği konu alanlarına yönelik kazanımlara rastlanmıştır. Ancak çalışmada önemli görülen tespitlerden biri mesleki eğitim veren okullarda İSG'nin ders olarak müfredat programlarında yer almamasıdır. Mesleki eğitimde İSG farkındalığının meslek öncesinde kazandırılması açısından İSG dersinin öğretim programlarında ve müfredatta ayrı bir ders olarak yer alması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İş sağlığı ve güvenliği, Öğretim programı, Güvenlik kültürü

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

INVESTIGATION OF THE INTEGRATION OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY EDUCATION INTO THE EDUCATIONAL PROGRAMS PUBLISHED BY THE MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION

Ömer KARABULUT

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Pınar BAYKAN

2023, 71 pages

The main purpose of occupational health and safety (OHS) is to create a healthy and safe working environment. Considering that people are the most important factor in the creation of a healthy and safe working environment, a society equipped with a safety culture is needed. In order to create a safety culture, health and safety training should be given at younger ages and awareness should be increased. In this context, necessary steps have been taken by the ministries in our country and cooperation has been made for the integration of the OHS course into education. In this study, it is aimed to examine the integration of occupational health and safety into education in the curriculum published by the Ministry of National Education. The study was carried out with the document analysis method, which is one of the qualitative research methods. As a data collection tool, the curricula published by the Ministry of National Education for pre-school, secondary education, high school and vocational education levels were used as documents and the data obtained were subjected to content analysis. In order to determine the reflection of the OHS subject areas in the curriculum of all courses, the curricula of each level were examined and the words of Health, Hazard, Risk, Safety, Precaution, Emergency, Safety, Protection, Occupational Health and Safety, Duties and Responsibilities, Equipment, Traffic rules determined as the unit of analysis. As a result of the study, when the achievements in the curriculum according to the occupational health and safety subject analysis units are examined, in the "Life Science, Guidance, Science, Physical Education and Game, Social Studies and Traffic Safety" courses of the Primary School Curriculum, the "Social Studies, Science, In the "Physical Education and Guidance" courses, some achievements were found in the "Physical Education, Chemistry, Guidance, Health Information and Traffic Culture, Geography and Physics" courses of the High School Curriculum. In addition, when we look at vocational education and training programs, gains regarding occupational health and safety subject areas have been found. However, one of the important findings in the study is that OHS is not included in the curriculum as a course in vocational education schools. It is recommended that the OHS course be included as a separate course in the curriculum vocational education in order to gain awareness of OHS in before the profession.

Keywords: Occupational health and safety, Curriculum, Safety culture

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tamamlanma sürecinde değerli bilgilerini benimle paylaşan ve her konuda yardım ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Pınar BAYKAN'a, eğitim hayatım boyunca bana hep inanarak güç veren abim Yaser KARABULUT'a, bu süreçte hep sabır ve hoşgörü ile yanımda olan sevgili Eşim'e, değerli aile bireylerime ve katılımlarından dolayı değerli jüri üyelerine;

Tüm içtenliğimle sonsuz teşekkür ederim.

Ağrı-2023

Ömer KARABULUT

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
HSC	: Sağlık ve Güvenlik Komisyonu
IAEA	: Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu
ISO 45001	: İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri
İLO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İSG	: İş Sağlığı ve Güvenliği
İSGB	: İşyeri Sağlık ve Güvenlik Birimleri/Büroları
KKD	: Kişisel Koruyucu ve Donanımlar
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	: İktisadi İş birliği ve Gelişme Teşkilatı
OHSAS 18001	: İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri
OSGK	: Okul Sağlık ve Güvenlik Kurulu
ÖP1	: Okul Öncesi Öğretim Programı
ÖP2	: İlkokul Öğretim Programı
ÖP3	: Ortaöğretim Programı
ÖP4	: Meslek Liseleri Öğretim Programı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Analiz birimleri	15
Tablo 4.1. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen okul kademeleri ve dersler	18
Tablo 4.2. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen okul öncesi öğretim programı ve kazanımları	22
Tablo 4.3. İlkokul öğretim programlarında İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ders ve kazanımlar	23
Tablo 4.4. Ortaokul öğretim programlarında İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ders ve kazanımlar	32
Tablo 4.5. Lise öğretim programlarında İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ders ve kazanımlar.....	34
Tablo 4.6. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen meslek lisesi alan ve dersleri.....	39
Tablo 4.7. Tüm eğitim kademlerinde İSG konu alanı analiz birimlerinin görülme durumları	49

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Araştırma süreci.....	13
Şekil 3.2. Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programları izleme ve değerlendirme sistemi	14
Şekil 3.3. Tüm okul kademeleri için öğretim programları.....	14
Şekil 4.1. Kazanımlara yansıyan konu analiz birimleri dağılımı.....	31
Şekil 4.2. İş sağlığı ve güvenliği kazanımlarının eğitim kademelerine göre dağılımı	36
Şekil 4.3. İş sağlığı ve güvenliği kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı.....	37

1. GİRİŞ

Gelişmiş toplumlar için çalışma şartlarının iyileştirilmesi insana verilen değerle eşdeğerdir. Gerek dünyada gerek ülkemizde iş kazaları çok ciddi bir sorun teşkil etmektedir. İş kazaları neticesinde binlerce insan yaşamlarını yitirmekte, sakat kalmakta ve ciddi ekonomik kayıplar ortaya çıkarmaktadır. Ülkemizde SGK verilerine göre 2021 yılında 4-1/a ve 4-1/b kapsamında toplam 511.084 iş kazası yaşanmış, 1.429 kişi hayatını kaybetmiş ve 1.207 kişiye meslek hastalığı tanısı konmuştur.

Uluslararası çalışma örgütü (ILO) Anayasası çalışanların iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı korunması için ülkelerin kötü çalışma koşullarına yönelik iyileştirme yapmalarının gerekliliğini ortaya koymuştur. ILO Anayasası, uluslar kötü çalışma koşullarına ilişkin iyileştirme yapmaz ise dünya barışının tehlikeye düşeceğini belirtmektedir. Çünkü ILO bu durumun çalışma koşullarını iyileştirmeyi isteyen ulusların çabalarına engel olacağını düşünmektedir. Bu bağlamda ILO birçok sözleşme ve tavsiye kararı yayınlamış ve taraf devletlerin uygulamaya koymasını istemiştir. Uluslararası çalışma örgütü, tüm iyileştirmelerin insancıl çalışma koşullarının sağlanmasına yönelik olması gerekliliğini önemsemektedir (ILO Anayasası, 2014). Ülkemizde de iş sağlığı ve güvenliği şartlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar başlamış ve ILO'ya taraf devlet olmamızla birlikte hızlanmıştır. Ayrıca 2006 Tarihli 187 numaralı “*İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi*” yürürlüğe girmiş ve önleyici güvenlik kültürü oluşturulması için ülkemizde bir İSG politikası benimsenmiştir.

Güvenlik kültürü, çalışanların değerleri, tutumları, algıları ve becerilerinin ortaya koyduğu davranışlarının bir çalışma ortamındaki sağlık ve güvenlik seviyesini belirleyen bir ürün olarak tanımlanmaktadır (Sağlık ve Güvenlik Komisyonu HSC, 1995). Dolayısıyla güvenlik kültürü oluşturulmuş toplumlar, sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı için önemli bir bileşendir. Nitekim Henrich çok sayıda endüstriyel kazaların araştırmasını yapmış ve kazaların büyük birçoğunun güvensiz davranışlardan kaynaklandığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla kazalara neden olan insan faktörü dikkate alınmalı ve sağlık ve güvenlik bilinci geliştirilmelidir. Bu bilinci geliştirme çalışmaları küçük yaşlardan başlayıp formal bir yapının içerisine alınmalıdır. Bu bağlamda ülkemizde ilgili bakanlıklar tarafından gerekli adımlar

atılmıştır. 2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında "İş Sağlığı ve Güvenliğinin Eğitime Entegrasyonu Protokolü" imzalanmıştır. Bu protokol iş sağlığı ve güvenliğinin tüm eğitim-öğretim faaliyetlerine dahil edilmesi açısından oldukça önemli bir gelişmedir. Çünkü iş ve meslek hayatının gelecek aktörlerini çağın gereklerine uygun olarak güvenlik kültürüyle donatmış olmak, sağlıklı ve güvenli çalışma ortamlarının temelini atmak demektir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan öğretim programlarında iş sağlığı ve güvenliğinin eğitime entegrasyonunun incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada aşağıdaki araştırma problemine cevap aranmıştır.

- ✓ Ülkemizde MEB tarafından yayınlanan öğretim programlarında İSG konu alanının okul ve sınıf kademesi, verilen ders ve ünite bazında kazanımlara yansımaları durumu nedir?

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de güvenlik kültürünün iş kazalarından korunmada önemli bir bileşen olduğu bilinmektedir. Bu kültürün oluşması ise ancak bireylerin sağlık ve güvenlik kavramları odağında eğitim almalarıyla mümkün olacaktır. Nitekim bireyler eğitim yoluyla edinmiş oldukları bilgileri uygulamaya koyar ve iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin doğru davranış modelleri kazandırılmış olur (Kılıkş ve Demir, 2012). İş sağlığı ve güvenliğini okul öncesinden başlayarak her kademedeki eğitim-öğretim faaliyetlerine dahil etmek, daha küçük yaşlarda kendi sağlığın ve güvenliğini önemseyen bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır. İSG'nin eğitim-öğretim süreçlerine dahil edilmesine ilişkin mevcut durumunun ortaya çıkarılması ilerde yapılacak eğitim programları hazırlama çalışmalarına rehber olması ve eksikliklerin giderilmesi açısından oldukça önemlidir.

1.2. Varsayımlar

İncelenmek amacıyla seçilen öğretim programlarının bu araştırmanın kapsamı için yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.3. Sınırlılıklar

1. Araştırmanın örneklemi, 2020 yılına ait uygulanmış öğretim programlarıyla sınırlıdır.
2. Analiz edilen çalışmalar Türkiye kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı sitesi üzerinden alınan öğretim programlar ile sınırlıdır.

2. KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde iş sağlığı ve güvenliği, güvenlik kültürü, İSG eğitimleri, güvenlik kültürü ve İSG eğitimleri arasındaki ilişki ve ilgili araştırmalar ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.1. İş Sağlığı ve Güvenliği

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tanımlamasına göre sağlık kişinin bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik halidir. Güvenlik ise kişinin kendini emniyette hissetme halidir. Sağlık, çalışma hayatı ile ilişkilendirildiğinde ise iş sağlığı dediğimiz ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından *“bütün mesleklerde çalışanların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik hallerinin en üstün düzeyde tutulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi”* olarak tanımlanan kavram ortaya çıkmıştır. İş güvenliği ise çalışanların güvenli bir ortamda çalışmalarının sağlanması ve onların sağlığını ve güvenliğini tehdit eden durumların ortaya çıkmadan tespit edilerek önlemek olarak tanımlanabilir.

Sağlık ve güvenlik kavramlarından yola çıkarak, çalışanların iş yaptıkları ortamda, bu işten kaynaklanacak olan tüm kaza ve tehlikelere karşı korumak ise iş sağlığı ve güvenliği olarak tanımlanabilir.

İş sağlığı ve güvenliği, korumacı yaklaşım yerine önleyici güvenlik kültürlerine ulaşmada kilit bir unsurdur. İş sağlığı ve güvenliğinin temel amacı çalışanı, işyerini ve üretimi korumaktır. Dolayısıyla iş sağlığı ve güvenliğinin kendine özgü ilkelerinin olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda İSG’ nin temel ilkelerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Alli, 2008).

- ✓ Tüm işçilerin bazı hakları vardır.
 - Çalışma, güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamında gerçekleştirilmelidir;
 - Çalışma koşulları, işçilerin refahı ve insanlık onuru ile tutarlı olmalıdır;
 - Çalışma kişisel başarı, kendi kendine yetme ve topluma hizmet için gerçek olanaklar sunmalıdır
- ✓ İş sağlığı ve güvenliği politikaları oluşturulmalıdır.
 - Bu tür politikalar hem ulusal (hükümet) hem de işletme düzeyinde uygulanmalıdır.

- İlgili tüm taraflara etkili bir şekilde iletilmelidir.
- ✓ Ulusal bir iş sağlığı ve güvenliği sistemi oluşturulmalıdır.
 - Böyle bir sistem, önleyici bir güvenlik ve sağlık kültürü oluşturmak ve sürdürmek için gerekli tüm mekanizmaları ve unsurları içermelidir.
 - Ulusal sistem sürdürülmeli, aşamalı olarak geliştirilmeli ve periyodik olarak gözden geçirilmelidir.
 - Tüm politikaların, sistemlerin ve programların formülasyonu, uygulanması ve gözden geçirilmesi sırasında işverenler, çalışanlar ve diğer paydaşlara danışılmalıdır.
- ✓ İş sağlığı ve güvenliği programları ve politikaları hem önlemeyi hem de korumayı hedeflemelidir.
 - İş yerleri ve çalışma ortamları güvenli ve sağlıklı olacak şekilde planlanmalı ve tasarlanmalıdır.
- ✓ İş sağlığı ve güvenliğinin sürekli iyileştirilmesi desteklenmelidir.
- ✓ Sağlığı geliştirme, iş sağlığı uygulamalarının merkezi bir unsurudur. Tüm işçileri kapsayan iş sağlığı hizmetleri oluşturulmalıdır.
- ✓ İşçiler, işverenler ve yetkili makamların belirli sorumlulukları, görevleri ve yükümlülükleri vardır.

İş sağlığı ve güvenliği yapılandırırken programlar ve politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. Bu uygulamalar içinde eğitim ve öğretim, güvenli ve sağlıklı çalışma ortamlarının hayati bileşeni olarak görülmektedir.

2.2. Güvenlik Kültürü

Güvenlik kültürü kavramı ilk olarak 1986 Çernobil’de yaşanan nükleer felaketten sonra 1987 yılında OECD Nükleer Ajansı’nca hazırlanan raporda karşımıza çıkmaktadır. Bu rapor sonucunda, kazaların meydana gelmesinde örgütsel hataların ve çalışanların ihlallerinin büyük rol oynadığı kanaatine varılmıştır (Dursun, 2011). Güvenlik kültürüne ilişkin alan yazında birçok tanım yapılmaktadır.

İngiltere Sanayi Konfederasyonu 1991 yılında güvenlik kültürünü; örgüt içerisindeki tüm üyelerin risk, kaza ve hastalık hakkında sunmuş olduğu fikir ve inançlar şeklinde tanımlamıştır (Cooper ,2000). Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (IAEA) güvenlik kültürünü ‘kurumun iş sağlığı ve güvenliği programlarının

yetkinliğini, tarzını ve uygulamadaki devamlılığını belirleyen kişi ve grupların değer, algı, düşünme alışkanlıkları, yetkinlik ve davranış biçimlerinin tamamı olarak tanımlamaktadır (Peterson, 1987). Sağlık ve Güvenlik Komisyonu (HSC) güvenlik kültürünün en genel tanımını yapmış ve çalışanların değerleri, tutumları, algıları ve becerilerinin ortaya koyduğu davranışların bir çalışma ortamında sağlık ve güvenliğin seviyesini belirleyen bir ürün olduğunu belirtmiştir (HSC, 1995).

Tanımlardan anlaşıldığı üzere; güvenlik kültürü örgütün tüm üyeleri tarafından paylaşılan değer, tutum ve inançlardır. Güvenlik kültürü her bir örgütte, çalışan personelin öncelikle kendi bireysel güvenliği sonrasında toplumsal güvenliğine verdiği değer ve öncelikten ibarettir. Bu kültürde bireylerin ve grupların iş güvenliğine yönelik sorumlulukları yerine getirdiği ölçüde oluşur. Çünkü tam bir güvenlik kültürü oluşturmak bir örgütte her seviyede çalışanların katılımı ile mümkündür (Zhang ve Wiegman, 2002). Dolayısıyla çalışanların işyeri ortamında bulunan tehlike ve riskleri fark ederek güvenli davranış sergilemeleri, iş kazası ve meslek hastalığı geçirme risklerini azaltılacaktır. Bunun için işyerlerinde pozitif güvenlik kültürü geliştirecek politika ve prosedürler belirlenmeli ve uygulanmalıdır. Pozitif güvenlik kültürü, güvenli olmayan hareketlerin çalışma ortamında ortaya çıkmasını azaltarak güvenli bir çalışma ortamı oluşturulmasıdır (Muniz, Peon & Ordas, 2007). Bir çalışma ortamında pozitif güvenlik kültürü geliştirmek için yönetimin bağlılığı ve çalışanın ilgisi ve en önemlisi tutum ve davranışlarda değişiklik sağlayabilmek için çalışanların eğitilmesi önemli görülmektedir. İş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşmasında etkili olan faktörler iletişim, işveren bilinci ve eğitim uygulamalarıdır (Senemtaş Ünal, 2022). İşveren bu eğitimleri sadece yasal bir zorunluluk olarak görmemeli, davranış değişikliği oluşturma ve tehlikeli davranışların çalışma ortamından bertarafına yönelik planlamalı ve uygulamalıdır.

2.2.1. Güvenlik kültürü ve İSG eğitimleri

Eğitim yoluyla kişilere iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin doğru davranış modellerinin kazandırılması mümkün olacaktır (Kılıkış ve Demir, 2012). İSG eğitimleri çalışanların çalışma hayatına ilişkin yeni bilgi ve beceri kazanmasını ve doğru davranışları sergilemesini amaçlayan planlı aktiviteler diyebiliriz. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde güvenlik kültürü bilincinin artması önemsendiğinden

‘İSG eğitimleri’ bu amaca ulaşmak için önemli bir uygulama basamağı olarak görülmektedir.

İşyerlerinde eğitim genellikle bireysel ve ekip olarak örgütsel etkinliği artırmak için kullanılan yapısal bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Nitekim eğitimin önemini anlayan işletmeler, küresel ekonomide yer edinebilmek ve iş gücünün rekabetini devam ettirebilmek için çalışanların bilgi, beceri ve motivasyonlarını yüksek tutarak kurumsal performansı geliştirmeye çalışmaktadır (Aguinis H. and Kraiger. 2009). İşyerlerinde verilen eğitimler sonucunda beklenen en önemli faydalardan biri ise çalışanların yaptıkları işe özgü tehlike ve riskleri algılamaları ve etkili bir eğitim sonrası güvenli davranış sergilemeleridir.

İş kazası ve meslek hastalıklarını azaltmak, çalışma ortamında oluşabilecek tehlike ve riskleri bertaraf ederek sağlıklı ve güvenli bir işyeri temin etmek, örgütün tüm paydaşları tarafından benimsenen güvenlik kültürü duyarlılığı ile sağlanabilir. İşyerlerinde ekipmanlar, makineler ve çalışma şartları iyileştirilse bile çalışanların güvenli davranış sergileme eğilimlerinin olmamasından dolayı kazalar azalmayacaktır. Dolayısıyla önemli olan tüm bu önlemlerle birlikte çalışanlara güvenlik kültürü bilinci kazandırmaktır. İş kazalarının güvensiz davranışlardan kaynaklı olduğu yapılan kaza araştırmalarında ortaya konmuştur. Kazaların azaltılmasında en önemli husus çalışanlarda olumlu güvenlik kültürü farkındalığını artırarak güvenli davranış sergilemelerini sağlamaktır. İSG eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve verimli eğitimlerin planlanması güvenlik kültürünün oluşumunda etkilidir.

İş güvenliği eğitiminin amacı, öncelikle iş yeri tehlikeleri hakkında çalışanların bilgisini artırmak, işçinin daha güvenli çalışmaya özen göstermesini sağlamak, yaralanmaları, hastalık ve felaketleri azaltmayı amaçlayan bütün eylemleri bilmesi ve en önemlisi eğitim sonucunda davranış değişikliği olması olarak belirtilmiştir (Cohen and Colligan, 1998).

2.3. Öğretim Programları

Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik değişimler meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1972). Yaşam boyu devam eden disiplinler arası bir süreçtir. Farklı disiplinlerin iş birliği içerisinde olduğu bireylerin

farklılıkları ve gelişim özelliklerinin dikkate alındığı belli bir amaca yönelik bireyleri biçimlendirme süreci diyebiliriz. Bireylere istendik yönde davranışların kazandırılması için yapılan uygulamalar ise program geliştirmedir (Çilenti,1984).

Ertürk (1984), eğitim programlarını “*yetiştirilmek istenen bireyin geçirmesi düşünülen yaşantılar*” olarak tanımlanmaktadır. Eğitim programları tasarlanırken nerden başlanacağına karar verilebilmesi için ihtiyaç analizi yapılır. Nitekim Eğitim ihtiyaçların giderilmesi için bir araçtır (Rüzgâr ve Aslan, 2014). Eğitim programları amaçlar-içerik-eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme temel öğelerinden oluşmaktadır. Program öğelerinden hedef ögesi “bireyleri niçin eğitiyoruz?” sorusuna yanıt aramaktır (Demirel, 2011). Programlarda hedef, hedef-davranış, öğrenme çıktısı veya kazanım olarak ifade edilebilmektedir. Programlarda kazanımlar; öğrencilerin elde ettikleri bilgi, tutum ve beceriler olarak ifade edilmektedir. Programlarda içerik ögesinde ise istendik amaçlara ulaşmak için “ne öğretelim?” sorusuna cevap aramaktır. Programların eğitim durumları ögesinde “nasıl öğretelim?” sorusuna cevap aranır. Bireylerde istendik yönde davranışların ortaya çıkması için Öğrencilerde istenen davranışların geliştirilmesi için yaşantılarının düzenlenmesi gerekmektedir (Demirel, 2011). Son öge olan değerlendirmede ise “ne kadar öğrenildi?” sorusuna cevap aranır. Programın, öğrencilerin ve öğretimin değerlendirilmesi yapılır. Değerlendirme ile eğitim programının istendik yönde davranışların kazanılması ile ilgili denetleme yapılır. Öğretim programları ise, esnek, uygulanabilir, toplumun değerleri ile uyumlu, olan bir programdır.

Ülkemizde “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri” Öğretim programları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen esas alınarak hazırlanmıştır.

2.3.1. Okul öncesi eğitim programı

Okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden itibaren temel eğitime başladığı güne kadar devam eden 0-6 yaş grubunu kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında çok önemli bir yeri olan; fiziksel, zihinsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır.

2.3.2. İlköğretim programı

İlköğretim; 1 inci maddede belirtilen amacı gerçekleştirmek için kurulmuş dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim programıdır. (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1961).

2.3.3. Lise programı

Türk eğitim sistemine göre, sekiz yıllık ilkokul ve ortaokulu bitirmiş olan 14-18 yaş aralığındaki öğrencileri, en az dört yıllık bir eğitimle yükseköğretime hazırlayan ortaöğretim programıdır. Türkiye'de lise eğitimi, 2012-2013 eğitim öğretim döneminden beri zorunludur.

2.4. İlgili Araştırmalar

Ülkemiz, ILO üye devletler arasında yer alması ve sözleşmelerin yürürlüğe girmesi ile önleyici bir güvenlik ve sağlık kültürü oluşturulması gerekliliğini sağlamak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuştur. İSG politikası geliştirilerek öncelikle 2011 yılında 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu çıkarılmıştır. Akabinde çalışma ortamlarının iyileştirilmesine yönelik yönetmelikler çıkarılmıştır. Önleyici yaklaşımın esas alındığı mevzuat altyapısı oluşturulmuş ve uygulanmaya başlanmıştır. Ancak iş kazası ve meslek hastalığı sayıları istenilen düzeylerde değildir. İş kazası sonucu hayatını kaybedenlerin sayısının günümüz şartlarına ve mevcut mevzuata rağmen fazla olduğu söylenebilir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde bile güvenlik, fizyolojik ihtiyaçların hemen üstünde gelmektedir. Güvenlik, hayatımızın her anında göz ardı edilemeyecek kadar kıymetli bir ihtiyaçtır.

Güvenlik kültürü gelişiminde İSG eğitimlerinin katkısının olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Kılış ve Demir, 2012; Sipahi, 2006). Alan yazın incelendiğinde hem işveren hem çalışanların İSG konusundaki eğitimsizliğinin iş kazası ve meslek hastalıklarının nedenleri arasında yer aldığı görülmektedir (Nuvit, 2012; Yılmaz, 2009). Dolayısıyla çalışanların güvenli davranış göstermeye yönelik tutum, inanç ve değerleri olumlu yönde geliştirilmelidir. Bilinç oluşturulması uzun bir süreç olduğundan İSG eğitimlerinin örgün eğitime entegrasyonu ile güvenlik kültürü gelişimini sağlamak önemli görülmektedir. Nitekim İSG'ye eğitimin çeşitli kademelerinde yer verildiği görülmektedir. Üniversitelerde iş sağlığı ve güvenliği

programları hızla yaygınlaşmış ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitimde yerini almıştır. Ayrıca üniversitelerde mevzuatta yer alan iş güvenliği uzmanı olma hakkını elde eden bölümler ve meslek yüksekokulları için iş sağlığı ve güvenliği dersi müfredatlara eklenmiştir. Milli eğitim kademelerinde ise 2019 yılında yapılan iş birliği ile müfredata eklenme kararı alınmıştır. Sünbül (2015) yaptığı çalışmasında lise, ön lisans ve lisans programların müfredatlarını İSG konuları açısından incelemiş ve Teknik liselerde ders saatlerinin yeterli seviyede olmadığı ancak ön lisans programlarında daha detaylı şekilde verildiğini gözlemlemiştir.

Altuntaş (2021) yaptığı çalışmada meslek yüksek okullarında öğrenim gören öğrencilerin İSG dersi alıp almama durumlarına göre iş sağlığı ve güvenliği farkındalıklarının ve etkisinin belirlediği çalışmasında İSG dersi alanlar ve almayanlar arasındaki farkındalık düzeyinin farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Yılmaz (2009) 'da İSG'nin Avrupa birliği ve Türkiye 'de etkinliğini ölçtüğü çalışmada ülkemizde İSG yönünden en önemli sorunlardan birinin de eğitim eksikliği olduğu, teknik okulların çoğunda okutulmadığını söyleyerek, ülkemizde toplumsal olarak bir güvenlik kültürü oluşturabilmek için, İSG'nin ilkokuldan başlamak üzere tüm eğitim kademelerinde olmasını önermiştir.

Alan yazında özellikle mesleki ve teknik eğitim verilen okullarda İSG bilincine ilişkin çalışmalara yer verilmiştir. Meslek Lisesi öğrencileri eğitim süreçlerinde staj yapmaktadırlar. 6331 sayılı Kanun kapsamına stajyerlerde çalışan kapsamına dahil edilmiştir. Ayrıca Teknik ve Mesleki Ortaöğretim (Ortaokul/Lise) Faaliyeti işyeri tehlike sınıfı olarak tehlikeli grupta yer almaktadır. Dolayısıyla meslek lisesi öğrencilerinin eğitimleri süresince temel İSG eğitimlerini almaları güvenlik kültürü gelişimi açısından önemli görülmektedir. Karakuş (2019) 'da yaptığı çalışmasında Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde İSG eğitimini araştırmış, yaptığı çalışma sonucunda mesleki teknik liselerin yiyecek içecek hizmetleri alanında devam eden 10., 11. ve 12. Sınıf öğrencilerin eksikliklerini saptamış ve İSG konusunda bilinç kazandırılmasını ve güvenlik kültürü oluşturmanın önemini vurgulamıştır. Mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak üzere yapılmış olan meslek liselerinde iş hayatına hazırlanan öğrencilerin sahip oldukları İSG bilincinin belirlenmesine yönelik yapılan bir çalışmada da meslek liselerinde İSG eğitimlerinin uzman kişilerce verilmesi ve eğitim programlarında değişikliğe gidilmesi önerilmiştir (Uzun, 2019).

Ayrıca meslek liselerinde önemli olan başka bir hususu ise atölye çalışmalarınıdır. Dolayısıyla bu kademelerde öğrenim sürecinde de güvenlik kültürü gelişimine önem verilmeli ve önlemler alınmalıdır. Mesleki eğitim sürecinde de iş kazaları ile karşılaşmaktadır. Atölye uygulamaları sırasında branş öğretmenler tarafından verilen İSG eğitimleri yetersiz olacaktır. Küçüköğlu (2018), mesleki eğitim alanlarından biri olan mobilya ve iç mekân tasarımı bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği bilincine yönelik yaptığı çalışmasında öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği hakkında doğru algılarının olduğunu ancak tam anlamıyla hâkim olmadıkları bulgusuna ulaşmıştır. Mesleki eğitimde İSG derslerinin müfredata eklenmesi pozitif güvenlik kültürü geliştireceğinden olası iş kazası sayılarının azaltılmasında etkili olacaktır.

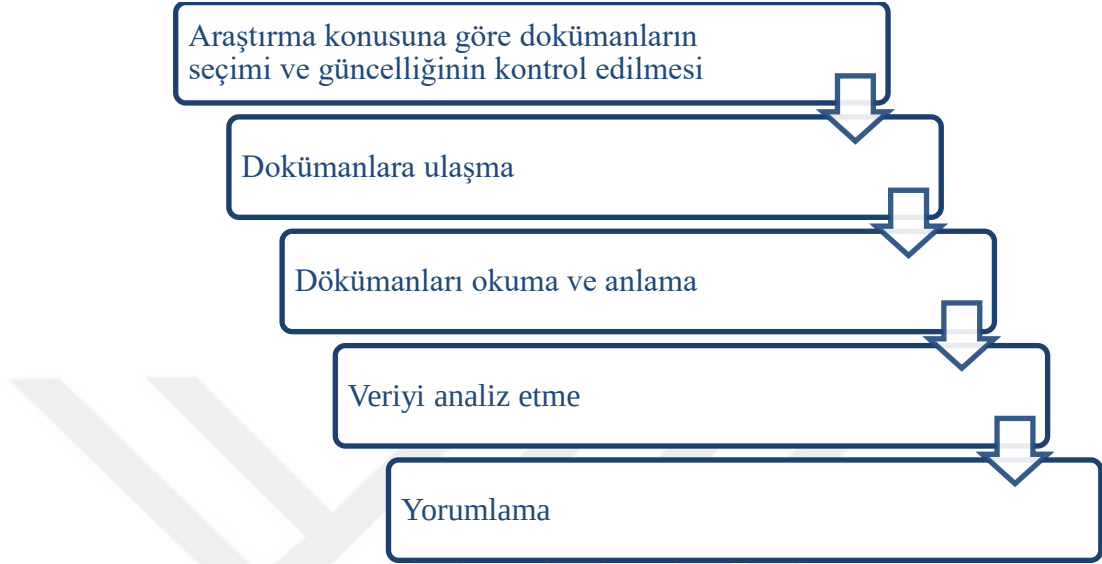
3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan öğretim programlarında iş sağlığı ve güvenliğinin eğitime entegrasyonunun incelenmesi amacıyla yapılan çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman inceleme yöntemi ile yürütülmüştür. Doküman incelemesi hem elektronik hem de basılı materyalleri incelemek veya değerlendirmek için kullanılan bir tekniktir. Doküman inceleme gözden geçirme, okuma ve yorumlamayı içerir (Bowen, 2009). Bir başka deyişle veriler, birincil kaynaktan toplanır, incelenir, sorgulanır ve analiz edilir (O’Leary, 2017). Araştırılan konu hakkında detaylı bilgi elde etmek ve mevcut durumu belirlemek için dokümanlara bakılmaktadır. Doküman incelemede önemli olan araştırma sorusuna cevap verebilecek verilere ulaşabilmektir. Dolayısıyla araştırmacı doküman analizine başlamadan dokümanlara neden ihtiyaç duyduğu, bu dokümanların araştırmaya ne tür katkı sağlayacağı ve bu dokümanlardan faydalanmasa olur mu gibi sorulara cevap aramalıdır (Ekiz, 2015). Bu sorulara alınan cevaplar araştırmacıyı tatmin ederse ve araştırma konusunun amacına ulaşılabilmesi için dokümanların yeterli olduğuna kanaat getirilirse doküman analizi yöntemi ile çalışma yürütülebilir. Doküman analizi yöntemi bazı aşamalardan oluşmaktadır. Literatürde aşamalar farklı şekillerde belirlenmiştir. Forster, 1995 bu aşamaları dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma olarak belirtmiştir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu aşamalar araştırmacılar tarafından araştırma problemine ve amacına göre farklı şekillerde yorumlanabilmektedir.

3.2. Araştırma Süreci

Araştırma doküman analizi aşamaları uygulanarak yürütülmüştür. Bu aşamalar dikkate alınarak araştırma süreci araştırmacı tarafından Şekil 3.1’de özetlenmiştir.

Şekil 3.1. Araştırma süreci

3.2.1. Araştırma konusuna göre dokümanların seçimi

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan öğretim programlarında iş sağlığı ve güvenliğinin eğitime entegrasyonunun incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada aşağıdaki araştırma soruya cevap aranmıştır.

Ülkemizde MEB tarafından yayınlanan öğretim programlarında İSG konu alanının okul ve sınıf kademesi, verilen ders ve ünite bazında kazanımlara yansıma durumu nedir?

Araştırmanın amacı ve sorularına göre doküman olarak; ülkemizde MEB tarafından tüm okul kademeleri için en son yayınlanan müfredat programları ve okul öncesi eğitim programı doküman olarak belirlenmiştir. Ayrıca MEB tarafından 2019 – 2020 Eğitim Öğretim Yılı'nın İkinci Dönemi için kritik konu ve kazanımlar başlığı altında yayınlanan öğretim programları da dahil edilmiştir.

3.2.2. Dokümanlara ulaşma

Dokümanlara ulaşabilmek için Millî Eğitim Bakanlığının resmi internet sitesi kullanılmıştır. Dokümanlara ulaşılan internet sitesinin ekran görüntüsü Şekil 3.2 ve Şekil 3.3'te de gösterilmiştir.

Şekil 3.2. Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programları izleme ve değerlendirme sistemi (<http://mufredat.meb.gov.tr/Default.aspx>)

Şekil 3.3. Tüm okul kademeleri için öğretim programları (<http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>)

3.2.3. Dokümanları okuma ve anlama

Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programları izleme ve değerlendirme sistemi (internet sayfasından tüm kademelerin öğretim programlarına ulaşılmış ve her kademedeki dersler araştırmacı tarafından detaylı olarak okunmuştur. Doküman analizinin mantığına uygun olarak tüm öğretim programlarında çalışmanın konusu olan İSG konu alanları ile ilişkili olan kazanımlar çıkarılarak anlamaya çalışılmıştır.

3.2.4. Veriyi analiz etme

Araştırmada verilerin analiz edilmesi için nitel araştırma analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemi referans alınmıştır. İçerik analizi, bir metin içeriğinin önceden tespit edilen analiz birimlerine göre sınıflandırılmasını yapmaktır (Duvarger, 1989). Bir başka ifadeyle bilginin araştırmanın sorularıyla ilgili kategoriler halinde düzenlenmesi sürecidir (Bowen, 2009). Çalışmada öğretim programları kademelere, derslere, ünitelere, içerik ve kazanımlara göre içerik analizine tabi tutulmuştur. İş sağlığı ve güvenliği konu alanlarının tüm derslerin öğretim programlarına yansımaları saptayabilmek için analiz birimleri tespit edilmiştir. Analiz birimleri kelime, tema, karakter veya kişi, cümle / paragraf veya içerik olabilir. Bu kapsamda İSG konu alanlarının öğretim programlarına yansımaları tespit etmek için belirlenen analiz birimleri Tablo 3.1’de verilmiştir. Tüm öğretim programları bu analiz birimleri çerçevesinde analiz edilmiştir.

Tablo 3.1. Analiz birimleri

İSG konu alanları analiz birimleri		
Sağlık	Risk	Güvenlik
Önlem	Acil durum	Emniyet
Korunma	İş Sağlığı ve Güvenliği	Tehlike
Görev ve Sorumluluklar	Ekipman	Trafik kuralları

3.2.5. Güvenirlik ve geçerlik adına yapılan çalışmalar

Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik adına yapılması gereken araştırma sonuçlarının ayrıntılı bir şekilde sunulmasıdır (Merriam, 1998). Araştırmanın aktarılabilirliği, inandırıcılığı ve doğruluğu geçerlilik kavramı ile açıklanırken araştırmanın tutarlığı ve tekrar edilebilirliği güvenirlik kavramı ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu çalışma doküman analizi ile elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş ve raporlanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği için uygulanan çalışmalar aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmanın geçerlilik uygulamaları;

- ✓ Araştırmanın aktarılabilirliğinin sağlanması için yöntem, veri toplama süreci ve veri analiz süreci detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Araştırmanın güvenirlik uygulamaları

- ✓ Verilerin uzman tarafından kontrol edilip analiz tutarlılığının sağlanması için dokümanların incelenmesinde İSG alanında uzman bir öğretim üyesinden destek alınmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan öğretim programlarında iş sağlığı ve güvenliğinin eğitime entegrasyonunun incelenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda bulgular araştırma soruları kapsamında bu bölümde sunulmuştur.

4.1. İSG Konu Alanının Okul ve Sınıf Kademesi, Verilen Ders ve Ünite Bazında Kazanımlara Yansıma Durumu

Ülkemizde MEB tarafından yayınlanan öğretim programlarında İSG konu alanının okul ve sınıf kademesi, verilen ders ve ünite bazında kazanımlara yansıma durumu nedir? sorusuna yönelik tüm okul kademelerindeki (Okul öncesi, İlköğretim, Ortaöğretim, Mesleki ve Teknik Eğitim) öğretim programları incelenmiştir.

İSG konu alanları analiz birimlerinden **Risk** birimi, *Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları ve Öğretim Programlarının Perspektifi* başlığı altında yer aldığı için eğitim programının genelinde yer aldığı, **Önlem** biriminin *Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları başlığı* altında yer aldığı ve **Görev ve Sorumluluklar** biriminin ise *Öğretim Programlarının Perspektifi* başlığı altında yer aldığı görülmüştür.

Analiz sonucunda İSG konu alanlarının okul kademelerine göre hangi derslerde İSG konu alanları analiz birimlerine yer verilmesine yönelik elde edilen bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir

Tablo 4.1. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen okul kademeleri ve dersler

İSG konu alanları	Okul kademesi	Sınıf	Ders
Sağlık Önlem Tehlike Korunma Görev ve Sorumluluk Trafik Kuralları	Okul öncesi	2-6 Yaş	Genel (Kazanım)
Sağlık Güvenlik Risk Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği Görev ve Sorumluluklar Ekipman	İlköğretim	1,2,3,4	Beden Eğitimi ve Oyun
Sağlık Güvenlik Risk Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma Görev ve Sorumluluklar Ekipman	İlköğretim	5,6,7,8	Beden Eğitimi ve Spor Dersi
Sağlık Güvenlik Risk Önlem Korunma Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	5,6	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım
Güvenlik Önlem	İlköğretim	1,2,3,4	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım
Sağlık Risk Tehlike Önlem Korunma Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	6,7,8	Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği
Sağlık Güvenlik Risk Önlem Emniyet İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	4,5,6,7,8	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Sağlık Güvenlik Risk Tehlike Önlem Korunma Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	3,4,5,6,7,8	Fen Bilimleri

Tablo 4.1. (Devam)

Sağlık Risk Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	1,2,3,4,5,6,7,8	Görsel Sanatlar
Sağlık Güvenlik Risk Önlem Acil Durum Trafik Kuralları Emniyet Korunma Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	1,2,3	Hayat Bilgisi
Sağlık Risk Önlem Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	4	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi
Sağlık Risk Önlem Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	1,2,3,4,5,6,7,8	Matematik
Sağlık Risk Önlem Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	1,2,3,4,5,6,7,8	Müzik
Sağlık Güvenlik Risk Önlem Acil Durum Korunma Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	4,5,6,7	Sosyal Bilgiler
Sağlık Güvenlik Risk Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	7,8	Teknoloji ve Tasarım
Sağlık Güvenlik Risk Tehlike Önlem Trafik Kuralları Emniyet Görev ve Sorumluluklar Ekipman	İlköğretim	4	Trafik Güvenliği
Sağlık Risk Önlem Korunma Görev ve Sorumluluklar	İlköğretim	1,2,3,4,5,6,7,8	Türkçe

Tablo 4.1. (Devam)

Sağlık Güvenlik Risk Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Beden Eğitimi ve Spor
Tehlike Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Bilgi Kuramı
Güvenlik Önlem Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Bilgisayar Bilimi
Sağlık Güvenlik Tehlike Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma	Ortaöğretim	9,10,11,12	Biyoloji
Sağlık Güvenlik	Ortaöğretim	9,10,11,12	Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi
Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Coğrafya
Sağlık Emniyet İş Sağlığı ve Güvenliği	Ortaöğretim	9,10,11,12	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	10,11	Felsefe
Sağlık Güvenlik Tehlike Önlem Emniyet İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma	Ortaöğretim	9,10,11,12	Fizik
Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Görsel Sanatlar
Sağlık	Ortaöğretim	9,10,11,12	İslam Bilim Tarihi
Sağlık Güvenlik Tehlike Önlem İş Sağlığı ve Güvenliği	Ortaöğretim	9,10,11,12	Kimya
Tehlike Önlem	Ortaöğretim	9,10,11,12	Mantık
Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Peygamberimizin Hayatı
Risk Önlem Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Proje Hazırlama
Sağlık Önlem Trafik Kuralları Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Psikoloji

Tablo 4.1. (Devam)

Sağlık Güvenlik Risk Tehlike Önlem Acil Durum Trafik Kuralları Emniyet Korunma Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü
Sağlık Güvenlik Tehlike Önlem Görev ve Sorumluluklar	Ortaöğretim	9,10,11,12	Uluslararası İlişkiler

Tablo 4.2 incelendiğinde tüm okul kademelerinde verilen kazanımlarda İSG konu analiz birimlerine yer verildiği görülmektedir. İSG analizi birimleri düşünüldüğünde hemen hemen hepsinde sağlık ve güvenlik konu analiz birimlerinin öne çıktığı görülmüştür.

4.1.1. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen okul öncesi öğretim programı ve kazanımları

İSG konu alanı birimlerinin verilen ders ve ünite bazında kazanımlara yansıma durumu Okul Öncesi Öğretim Programında incelenmiştir. *Sağlık, Önlem, Tehlike, Korunma, Görev ve Sorumluluk ve Trafik Kuralları* birimlerinin kazanımlarda yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen kazanımlar Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen okul öncesi öğretim programı ve kazanımları

İSG konu analiz birimleri	Kademe	Doküman	Kazanım
Sağlık Önlem Tehlike Korunma Görev ve Sorumluluk Trafik Kuralları	Okul Öncesi	Okul Öncesi Öğretim Programı	Kazanım 1: ➤ Yeterli ve dengeli beslenir. Kazanım 2: ➤ Sağlığı ile alakalı önlemleri alır. Kazanım 3: ➤ Kendisini tehlikelerden ve kazalardan korur. Kazanım 4: ➤ Sorumluluklarını yerine getirir. Kazanım 5: ➤ Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar. Kazanım 6: ➤ Değişik ortamlardaki kurallara uyar.

Tablo 3’te verilen okul öncesi öğretim programına baktığımız zaman İSG konu analiz birimlerinin yer aldığı kazanım sayısının yetersiz olduğu söyleyebilir.

4.1.2. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ilkökul öğretim programı ve kazanımları

İSG konu alanı birimlerinin verilen ders ve ünite bazında kazanımlara yansıma durumu İlkokul Öğretim Programında incelenmiştir. “Sağlık, Güvenlik, Önlem, Trafik Kuralları, Acil Durum, Risk, Görev ve Sorumluluklar ve Tehlike” birimlerinin kazanımlarda yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen kazanımlar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.3. İlkokul öğretim programlarında İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ders ve kazanımlar

İSG konu analiz birimleri	Kademe	Doküman	İlgili Ders	Ünite	Kazanım
Güvenlik Sağlık (hijyen)	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	1.Ünite: Okulumuzda Hayat	Kazanım 1: Okula geliş ve okuldan gidişlerde güvenlik kurallarına uyar. ➤ Servis araçlarında uyulması gereken temel kurallar, yaya geçidi, kaldırım ve yolların kullanımı ile tanıdığı ve tanımadığı kimselerle iletişimde nelere dikkat etmesi gerektiği konuları üzerinde durur. Kazanım 2: Tuvalet kullanma ve temizlik alışkanlığı geliştirir. ➤ Okul tuvaletlerini nasıl kullanması gerektiği (tuvalet gidiş geliş, izin isteme, tuvaleti kullanırken kendisinin ve tuvaleti kullanan arkadaşlarının mahremiyetine duyarlı olma) üzerinde durulur.
Sağlık (hijyen)	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	3.Ünite: Sağlıklı Hayat	Kazanım 3: Kişisel bakımını düzenli olarak yapar. ➤ El, yüz yıkama ve dişleri usulüne uygun olarak fırçalama, banyo yapma, saç tarama, tuvalet eğitimi ile günlük kıyafetlerini giyme ve özenli kullanma üzerinde durulur. Ayrıca kişisel bakımda sürekliliğin sağlanması vurgulanır. Kişisel bakımını yaparken kaynakların verimli kullanılması gerektiğine değinilir.
Sağlık Önlem	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	3.Ünite: Sağlıklı Hayat	Kazanım 4: Sağlığını korumak için alması gereken önlemleri fark eder. ➤ Kişisel temizliğini yapma, mevsime uygun giyinme, meyve ve sebzeleri tüketmeden önce yıkama, spor yapma, bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları, akılcı ilaç kullanımı, diş hekimine ve doktora gitmenin gerekliliği üzerinde durulur.
Sağlık	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	3.Ünite: Sağlıklı Hayat	Kazanım 5: Sağlığı için yararlı yiyecek ve içecekleri seçer. ➤ Dengeli beslenme için tüketmemiz gereken temel bitkisel ve hayvansal besinler vurgulanır. Dengeli beslenirken yiyecek ayırt etmeme, kaynağı belli olmayan gıdalar ile açıkta ve/veya sokakta satılan gıdalar, gazlı içecekler gibi ürünlerin tüketiminin sağlığa zararları üzerinde durulur.

Tablo 4.3. (Devam)

Sağlık(hijyen)	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	3.Ünite: Sağlıklı Hayat	Kazanım 6: Temizlik kurallarına dikkat ederek kendisi için yiyecek hazırlar. ➤ Kesici alet, ocak ve fırın kullanmadan hazırlayabileceği yiyecekler üzerinde durulur. Yemeğe başlamadan önce ellerini yıkaması gerektiği hatırlatılır.
Güvenlik	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite: Güvenli Hayat	Kazanım 7: Okulda ve evde güvenlik kurallarına uyar. ➤ Merdivenden dikkatli inip çıkma, asansörü doğru kullanma, ıslak zeminde dikkatli yürüme, sınıf içinde ki camlı eşyaları (dolap, şeref köşesi vb.) dikkatli kullanma, pencereden ve balkondan aşağıya sarkmama; elektrik prizleri, kablolar ve ateşle oynamama, suyu açık 2 bırakmama, temizlik malzemelerini tanıma, dikkatli kullanma ve gaz kaçağı gibi durumlarda ne yapılacağı ile ilgili konular üzerinde durulur.
Trafik Kuralları	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite: Güvenli Hayat	Kazanım 8: Okula geliş ve gidişlerinde trafik kurallarına uyar. ➤ Karşıya geçme, yaya kaldırımı olan ve olmayan yerlerde yürüme ve yaya olarak trafikte görünürlükle ilgili önlemleri alma üzerinde durulur. Trafik işaret levhalarının (dur, geç, yaya geçidi, dikkat, okul geçidi, bisiklet giremez gibi çocuğun yaşamıyla doğrudan ilişkili olanlar) olduğu ve işaretlerin olmadığı yerlerde ne yapacağını bilme (alt ve üst geçitler, yaya geçitleri, okul geçitleri, ışıklı trafik işaret cihazlarının ve trafik polislerinin olduğu yerler, duran bir aracın önünden ve arkasından geçmeme vb.) ele alınır.
Güvenlik	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite: Güvenli Hayat	Kazanım 9: Çevresindeki kişilerle iletişim kurarken güvenlik kurallarını uygular. ➤ İnsanlarla iletişimde kişisel haklarını ihlal eden herhangi bir davet veya teklifle karşılaştığında etkili reddetme davranışı gösterme üzerinde durulur.
Acil Durum	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite: Güvenli Hayat	Kazanım 10: Acil durumlarda yardım almak için arayacağı kurumların telefon numaralarını bilir. ➤ Gereksiz ihbarda bulunmanın sakıncaları vurgulanarak itfaiye 110, ambulans 112, polis imdat 155, jandarma 156 ve orman yangını 177 vb. kurumlar ve telefon numaraları ele alınır. Telefon numaraları tek tek rakamlar hâlinde (1-5-5) kodlanarak öğretilir.

Tablo 4.3. (Devam)

Güvenlik Önlem	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite: Güvenli Hayat	Kazanım 11: Teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanır. ➤ Bilgisayar, televizyon, cep telefonu, tablet, oyun konsolu ve elektrikli ev aletleri gibi elektronik araç ve gereçlerin güvenli kullanımı üzerinde durulur. İnternet ve bilgisayar oyunları gibi teknoloji bağımlılığına neden olabilecek durumlar karşısında dikkatli olunması gerektiği vurgulanır.
Güvenlik	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite: Güvenli Hayat	Kazanım 12: Kendisi için güvenli ve güvensiz alanları ayırt eder. ➤ Güvensiz alanlar olarak asansör ve merdiven boşluğu, balkonlar, binaların bodrum katları, inşaat alanları, su kanalları, çukurlar, su birikintileri ve süs havuzları gibi alanlar üzerinde durulur.
Sağlık Güvenlik	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi ve Oyun	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 13: Oyun ve fiziki etkinliklere katılırken sağlığını korumak ve güvenliği için dikkat etmesi gereken unsurları söyler.
Güvenlik	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi ve Oyun	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 14: Güvenli alanlarda oynar.
Risk	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	1.Ünite	Kazanım 15: Okuldaki riskli olabilecek durum, ortam ve davranışları açıklar.
Görev ve Sorumluluk	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	2.Ünite	Kazanım 16: Yaşamındaki rol ve sorumluluklarına örnek verir.
Güvenlik	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	7.Ünite	Kazanım 17: Kişisel güvenliği için “Hayır” demenin gerekliliğini açıklar.
Görev ve Sorumluluk	İlkokul	1.Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	8.Ünite	Kazanım18: Her mesleğin toplumsal yaşama katkısı olduğunu fark eder.
Görev ve Sorumluluk	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	2.Ünite Evimizdeki Hayat	Kazanım 1: Evde, üzerine düşen görev ve sorumluluklarını fark eder.

Tablo 4.3. (Devam)

Sağlık(hijyen)	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	3.Ünite Sağlıklı Hayat	Kazanım 2: Sağlıklı bir yaşam için temizliğin gerekliliğini açıklar. ➤ Kişisel temizlik ve çevre temizliği üzerinde durulur.
Güvenlik	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 3: Ulaşım araçlarıyla yolculuk yaparken güvenlik kurallarına uyar. ➤ Özel araçlar, toplu taşıma araçları ve okul servisi gibi araçlarla seyahat ederken güvenlik kurallarına uyma (emniyet kemeri ve çocuk koltuğu kullanma, pencerelerden sarkmama, sürücüyü ve etrafını rahatsız etmeme, ayakta ve üzeri açık araçlarda yolculuk yapmama, araca binme ve araçtan inme kuralları vb.) üzerinde durulur.
Acil Durum	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 4: Acil durumlarda yardım alabileceği kurumları ve kişileri bilir. ➤ Ailesi ve yakın çevresinin telefon numaralarını bilmenin önemi vurgulanır. Ayrıca gereksiz ihbarda bulunmanın sakıncaları vurgulanarak itfaiye 110, ambulans 112, polis imdat 155 ve jandarma 156, AFAD 122; Aile, Kadın, Çocuk, Yaşlı ve Engelli Sosyal Destek Hattı Alo 183 kurum ve telefon numaraları ele alınır.
Güvenlik	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 5: Teknolojik araç ve gereçlerin güvenli bir şekilde kullanımı konusunda duyarlı olur. ➤ Teknolojik ürünlerin güvenli bir şekilde kullanımı konusunda çevresindekileri gerekli durumlarda nezaket kuralları çerçevesinde uyarması üzerinde durulur.
Güvenlik	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 6: Oyun alanlarındaki araçları güvenli bir şekilde kullanır. ➤ Yakın çevresindeki oyun alanlarında bulunan oyun araçlarının güvenli kullanımının yanı sıra bisiklet, kaykay, paten, kızak vb. araçları kullanırken kask takma, uygun kıyafetler giyme ve hız yapmama gibi konular ele alınır. Ayrıca güvenli oyun alanı dışına kaçan oyun araçlarının peşinden koşulmaması gerektiği üzerinde durulur.
Önlem	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	6.Ünite Doğada Hayat	Kazanım 7: Doğa olayları ve doğal afetlere karşı alınabilecek önlemleri açıklar. ➤ Deprem öncesi, anında ve sonrasında nasıl davranılması gerektiği de açıklanır.

Tablo 4.3. (Devam)

Güvenlik Risk	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi ve Oyun	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 8: Oyun ve fiziki etkinliklere katılırken kendisi için güvenlik riski oluşturan unsurları açıklar.
Güvenlik	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	4.Ünite	Kazanım 9: Kişisel güvenliği için kişisel alanların gerekliliğini fark eder.
Görev ve Sorumluluk	İlkokul	2. Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	8.Ünite	Kazanım 10: Toplumsal rol ve sorumlulukların önemini fark eder.
Sağlık(hijyen)	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	3.Ünite Sağlıklı Hayat	Kazanım 1: Kendisinin ve toplumun sağlığını korumak için ortak kullanım alanlarında temizlik ve hijyen kurallarına uyar. ➤ Ortak kullanıma açık mekânları, tuvalet ve lavaboları temiz, hijyen kurallarına uygun kullanmanın önemi üzerinde durulur.
Önlem	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 2: Yakın çevresinde meydana gelebilecek kazaları önlemek için alınması gereken tedbirleri açıklar. ➤ Yakın çevresinde meydana gelebilecek kazalara örnekler vermesi sağlanır. Kesik, yaralanma, boğulma, zehirlenme ve yanma gibi kazalara karşı alınabilecek basit önlemler üzerinde durulur.
Trafik Kuralları	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 3: Trafikte kurallara uymanın gerekliliğine örnekler verir.
Önlem	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 4: Yakın çevresinde meydana gelebilecek kazaları önlemek için alınması gereken tedbirleri açıklar.
Acil Durum	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 5: Acil bir durum olduğunda ne yapacağını ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar. ➤ Acil durumlarda alandan uzaklaşma, çıkış kapılarını ve yangın çıkış yerlerini kullanmanın gerekliliği üzerinde durulur. Herhangi bir acil durumda kendisine ulaşılacak bir yakınına ait iletişim bilgilerine sahip olmanın önemi vurgulanır.

Tablo 4.3. (Devam)

Güvenlik	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 6: Güvenliğini tehdit eden bir kişi olduğunda ne yapacağını ve kimlerden yardım isteyebileceğini açıklar. ➤ Güvenliğini tehdit eden bir kişi olduğunda yanından uzaklaşma, kaçma, yüksek sesle veya bağırarak yardım isteme, ailesini haberdar etme, güvenlik personeline başvurma gibi durumların gerekliliği üzerinde durulur.
Güvenlik Önlem	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	4.Ünite Güvenli Hayat	Kazanım 7: Günlük yaşamında güvenliğini tehdit edecek bir durumla karşılaştığında neler yapabileceğine örnekler verir. ➤ Olağanüstü durumlardan; akran baskısı, suç kaynağı kişi ve gruplar, terör, savaş, deprem ve sel sırasında yapılması gerekenler üzerinde durulur.
Görev ve Sorumluluk	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Hayat Bilgisi	5.Ünite Ülkemizde Hayat	Kazanım 8: Ülkesinin gelişmesi ile kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi arasında ilişki kurar. ➤ Vatanseverlik, çalışkan olma, işini en iyi şekilde ve eksiksiz yapma üzerinde durulur. Bu değerlerin yansımalarının bireylerden başlayacağına değinilir.
Tehlike	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	3.Ünite Kuvveti Tanıyalım	Kazanım 9: Günlük yaşamda hareketli cisimlerin sebep olabileceği tehlikeleri tartışır.
Güvenlik Önlem Görev ve Sorumluluk	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	4.Ünite Maddemizi Tanıyalım	Kazanım 10: Bireysel olarak veya gruplar halinde çalışırken gerekli güvenlik tedbirlerini almada sorumluluk üstlenir.
Risk	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	5.Ünite Çevremizdeki Işık ve Sesler / Fiziksel Olaylar	Kazanım 11: Şiddetli seslerin işitme kaybına sebep olabileceğini ifade eder.

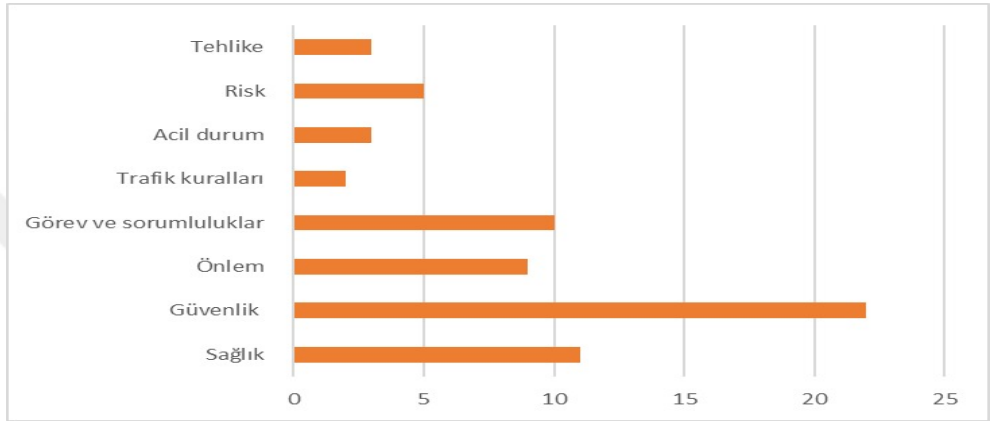
Tablo 4.3. (Devam)

Güvenlik Tehlike	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	7.Ünite Elektrikli Araçlar / Fiziksel Olaylar	Kazanım 12: Elektriğin güvenli kullanılmasına özen gösterir. ➤ Elektrikli araçların, açık kabloların, prizlere metal cisimler sokulmasının ve iletim hatlarının suyla temas etmesinin sebep olabileceği elektrik çarpması, arıza, yangın vb. tehlikeler üzerinde durulur.
Güvenlik Risk	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi ve Oyun	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 13: Oyun ve fiziki etkinliklerde kendisi ve arkadaşları için güvenlik riski oluşturan unsurları nedenleriyle açıklar.
Güvenlik Görev ve Sorumluluk	İlkokul	3. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi ve Oyun	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 14: Oyun ve fiziki etkinliklerde güvenliği için sorumluluk alır.
Önlem	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Sosyal Bilgiler	3.Ünite	Kazanım 1: Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.
Görev ve Sorumluluk	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Sosyal Bilgiler	4.Ünite Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kazanım 2: Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.
Sağlık	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	5.Ünite Aydınlatma ve Ses Teknolojileri / Fiziksel Olaylar	Kazanım 3: Uygun aydınlatma hakkında araştırma yapar. ➤ Uygun aydınlatmanın göz sağlığı açısından önemi vurgulanır.
Risk	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	5.Ünite Aydınlatma ve Ses Teknolojileri / Fiziksel Olaylar	Kazanım 4: Şiddetli sese sahip teknolojik araçların olumlu ve olumsuz etkilerini araştırır.
Sağlık	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	5.Ünite Aydınlatma ve Ses Teknolojileri / Fiziksel Olaylar	Kazanım 5: Ses kirliliğinin insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini açıklar.

Tablo 4.3. (Devam)

Güvenlik Görev ve Sorumluluk	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi ve Oyun	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 6: Oyun ve fiziki etkinliklerde kendisinin ve başkalarının güvenliğiyle ilgili sorumluluk alır.
Tehlike Önlem	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Trafik Güvenliği	1.Ünite Trafikte Güvenlik	Kazanım 7: Trafikte karşılaşılabileceği tehlikelere karşı alınması gereken önlemleri nedenleriyle açıklar.
Sağlık	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Trafik Güvenliği	2.Ünite Trafikte İlk Yardım	Kazanım 8: Taşıtlarda bulunması gereken ilk yardım malzemelerini tanır.
Güvenlik Önlem	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	1.Ünite	Kazanım 9: Kişisel güvenliği için farklı yaşam alanlarında gerekli tedbirleri alır.
Görev ve Sorumluluk	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	3.Ünite	Kazanım 10: Toplumsal rol ve sorumlulukların önemini savunur.
Güvenlik	İlkokul	4. Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	3.Ünite	Kazanım 11: Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.

Tablo 4 incelendiğinde İlkokul kademesinde diğer kademelere göre İSG konu analiz birimlerine yer verilen kazanımların sayısının fazla olduğu görülmektedir. Okul öncesi, İlköğretim (ilkokul ve ortaokul) ve ortaöğretim programlarındaki toplam 89 kazanımın 53 tanesi yani toplam kazanımların %60'ı gibi büyük bir oran ilkokul döneminde karşımıza çıkmaktadır. Bir başka dikkat çeken nokta ise bu 53 kazanımın 27 tanesi “**Hayat Bilgisi**” dersinde, geriye kalan kazanımlar ise “**Sosyal Bilgiler, Beden Eğitimi ve Oyun, Fen Bilimleri, Beden Eğitimi ve Spor, Trafik Güvenliği ve Rehberlik**” derslerinde görülmüştür.

Şekil 4.1. Kazanımlara yansıyan konu analiz birimleri dağılımı

Şekil 4.1’de ise ilkokul kademesinde Kazanımlara yansıyan konu analiz birimlerinin dağılımı verilmiştir. Verilere göre İlkokul kademesinde kazanımlarına en çok yansıyan İSG konu analiz biriminin ise güvenlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.3. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ortaokul öğretim programı ve kazanımları

İSG konu alanı birimlerinin verilen ders ve ünite bazında kazanımlara yansıma durumu Ortaokul Öğretim Programında incelenmiştir. “*Sağlık, Görev ve Sorumluluklar, Önlem, Güvenlik, Risk, İş Sağlığı ve Güvenliği, Korunma, Trafik Kuralları ve Tehlike*” birimlerinin kazanımlarda yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen kazanımlar Tablo 4.4’de sunulmuştur.

Tablo 4.4. Ortaokul öğretim programlarında İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ders ve kazanımlar

İSG konu analiz birimleri	Kademe	Doküman	İlgili Ders	Ünite	Kazanım
Görev ve Sorumluluk	Ortaokul	5. Sınıf Öğretim Programı	Sosyal Bilgiler	1.Ünite Birey ve Toplum	Kazanım 1: Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.
Sağlık	Ortaokul	5. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	6.Ünite: İnsan ve Çevre / Canlılar ve Yaşam	Kazanım 2: İnsan ve çevre arasındaki etkileşimin önemini ifade eder. ➤ Çevre kirliliğinin insanların sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine değinilir.
Önlem	Ortaokul	5. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	6.Ünite: İnsan ve Çevre / Canlılar ve Yaşam	Kazanım 3: Yıkıcı doğa olaylarından korunma yollarını ifade eder.
Sağlık Önlem	Ortaokul	6. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	6.Ünite: Vücudumuzdaki Sistemler ve Sağlığı / Canlılar ve Yaşam	Kazanım 1: Duyu organlarının sağlığını korumak için alınması gereken tedbirleri tartışır.
Güvenlik Önlem	Ortaokul	6. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 2: Fiziksel etkinliklerde kendisinin ve başkalarının güvenliğine ilişkin önlemler alır.
Güvenlik	Ortaokul	6. Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	3.Ünite	Kazanım 3: Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izler.
Sağlık	Ortaokul	7. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 1: Temel ilk yardım uygulamalarını gösterir.
Güvenlik	Ortaokul	7. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 2: Fiziksel etkinlikler sırasında, kendisinin ve başkalarının güvenliğine ilişkin önlemler alır.

Tablo 4.4. (Devam)

Güvenlik Risk	Ortaokul	8. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	7.Ünite Elektrik Yükleri ve Elektrik Enerjisi / Fiziksel Olayla	Kazanım 1: Topraklamayı açıklar. ➤ Topraklamanın günlük yaşam ve teknolojiadaki uygulamaları dikkate alınarak can ve mal güvenliği açısından önemine vurgu yapılır.
Güvenlik Risk	Ortaokul	8. Sınıf Öğretim Programı	Fen Bilimleri	7.Ünite Elektrik Yükleri ve Elektrik Enerjisi / Fiziksel Olayla	Kazanım 2: Güvenlik açısından elektrik sigortasının önemi üzerinde durulur.
Güvenlik Önlem	Ortaokul	8. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi	1.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 3: Spor ortamlarında gerekli güvenlik önlemlerini alır.

Tablo 4.4 incelendiğinde ortaokul öğretim programında İSG konu analiz birimlerine yer verilen kazanımlar “**Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Beden Eğitimi ve Rehberlik**” derslerinde karşımıza çıkmaktadır. Okul öncesi, İlköğretim (ilkokul ve ortaokul) ve ortaöğretim programlarında tespit edilen toplam 89 kazanımın yalnızca 11 tanesi kademesinde bulunmaktadır.

4.1.4. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen lise öğretim programı ve kazanımları

İSG konu alanı birimlerinin verilen ders ve ünite bazında kazanımlara yansıma durumu Lise Öğretim Programında incelenmiştir. “*Sağlık, İş Sağlığı ve Güvenliği, Risk, Önlem, Korunma, Trafik Kuralları, Tehlike ve Güvenlik*” birimlerinin kazanımlarda yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen kazanımlar Tablo 4.5’de sunulmuştur.

Tablo 4.5. Lise öğretim programlarında İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ders ve kazanımlar

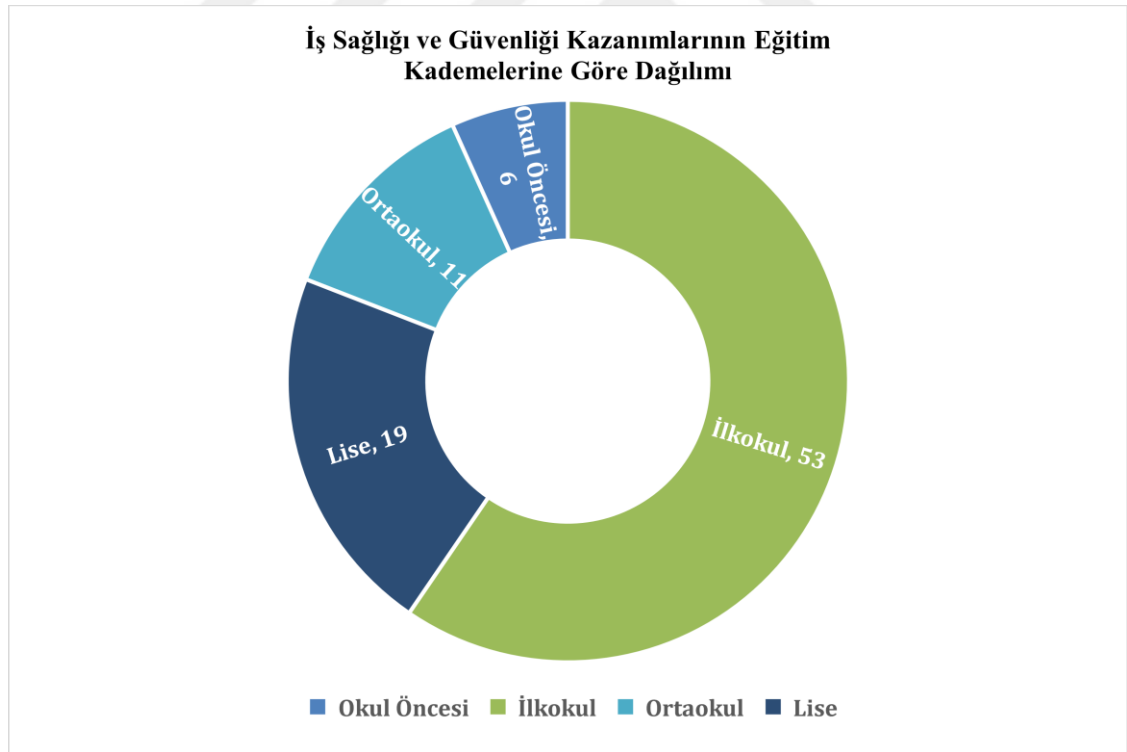
İSG konu analiz birimleri	Kademe	Doküman	İlgili Ders	Ünite	Kazanım
Sağlık	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 1: Temel ilk yardım uygulamalarını açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Risk	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Kimya	1.Ünite Kimya Bilimi	Kazanım 2: Kimya laboratuvarlarında uyulması gereken iş sağlığı ve güvenliği kurallarını açıklar. Kazanım 3: Doğal kimyasal maddelerin insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkilerini açıklar.
Risk	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Kimya	4. Ünite Maddenin Hâlleri	Kazanım 4: Kapalı kaplarda gerçekleşen buharlaşma-yoğuşma süreçleri üzerinden denge buhar basıncı kavramını açıklar.
Risk Önlem	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	2.Ünite	Kazanım 5: Okul ve çevresinde risk oluşturabilecek durum ve ortamlara karşı kendisini korur.
Sağlık	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1.Ünite Sağlık Bilgisi	Kazanım 6: Sağlık kavramını açıklar ve çevresel etmenlerin kişi ve toplum sağlığına etkilerini analiz eder.
Sağlık	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1.Ünite Sağlık Bilgisi	Kazanım 7: Sağlıklı yaşam için hijyenin önemini açıklar.
Sağlık Korunma	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1.Ünite Sağlık Bilgisi	Kazanım 8: Bulaşıcı hastalıklardan genel korunma yollarını açıklar.
Sağlık	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1.Ünite Sağlık Bilgisi	Kazanım 9: İlk yardımın önemini açıklar.
Sağlık Önlem	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1.Ünite Sağlık Bilgisi	Kazanım 10: Güvenli ilk yardım uygulaması için alınması gereken önlemleri açıklar.
Trafik Kuralları	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	2.Ünite Trafik Kültürü	Kazanım 11: Trafikte sergilenmesi gereken tutum ve davranışları açıklar.
Sağlık	Lise	9. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi	Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 12: Sağlıklı hayat için düzenli fiziksel etkinlikler yapar.

Tablo 4.5. (Devam)

Korunma Önlem Görev ve Sorumluluk	Lise	10. Sınıf Öğretim Programı	Coğrafya	4.Ünite Çevre ve Toplum	Kazanım 1: Afetlerden korunma yöntemlerini açıklar. Farklı ülkelerde doğal afetlere karşı yapılan uygulamalara yer verilir. Ülkemizde depremler başta olmak üzere, afetlere karşı bilinç oluşturmanın önemi üzerinde durulur. Afetlerin meydana gelme sürecinde bireylere düşen sorumluluklara değinilir.
Tehlike	Lise	10. Sınıf Öğretim Programı	Kimya	3.Ünite Asitler, Bazlar ve Tuzlar	Kazanım 2: Asitlerin ve bazların günlük hayat açısından önemli tepkimelerini açıklar. ➤ Derişik sülfürik asit, fosforik asit ve asetik asidin nem çekme ve çözünürken ısı açığa çıkarma özellikleri nedeniyle yol açtıkları tehlikeler vurgulanır.
Sağlık Güvenlik	Lise	10. Sınıf Öğretim Programı	Kimya	3.Ünite Asitler, Bazlar ve Tuzlar	Kazanım 3: Asit ve bazlarla çalışırken alınması gereken sağlık ve güvenlik önlemlerini açıklar. ➤ Birbiriyle karıştırılması sakıncalı evsel kimyasallara (çamaşır suyu ile tuz ruhu) örnekler verilir. ➤ Asit ve baz ambalajlarındaki güvenlik uyarılarına dikkat çekilir. Aşırı temizlik malzemesi ve lavabo açıcı kullanmanın sağlık, çevre ve tesisat açısından sakıncaları üzerinde durulur.
Güvenlik	Lise	10. Sınıf Öğretim Programı	Rehberlik	4.Ünite	Kazanım 4: Kişisel hakların korunması ve kişisel güvenliğin sağlanması için yönergeleri izlemeyi alışkanlık haline getirir.
Sağlık	Lise	11. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 1: Sağlıklı beslenmenin temel ilkelerini ve beden ve ruh sağlığını olumsuz etkileyen alışkanlık ve bağımlılıkların zararını açıklar.
Sağlık	Lise	12. Sınıf Öğretim Programı	Beden Eğitimi	2.Ünite Aktif ve Sağlıklı Hayat	Kazanım 1: Hareketsiz hayatın vücut sağlığı açısından zararlarını açıklar.
Sağlık	Lise	12. Sınıf Öğretim Programı	Fizik	4.Ünite Atom Fizikine Giriş ve Radyoaktivite	Kazanım 2: Radyasyonun canlılar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini tartışır.

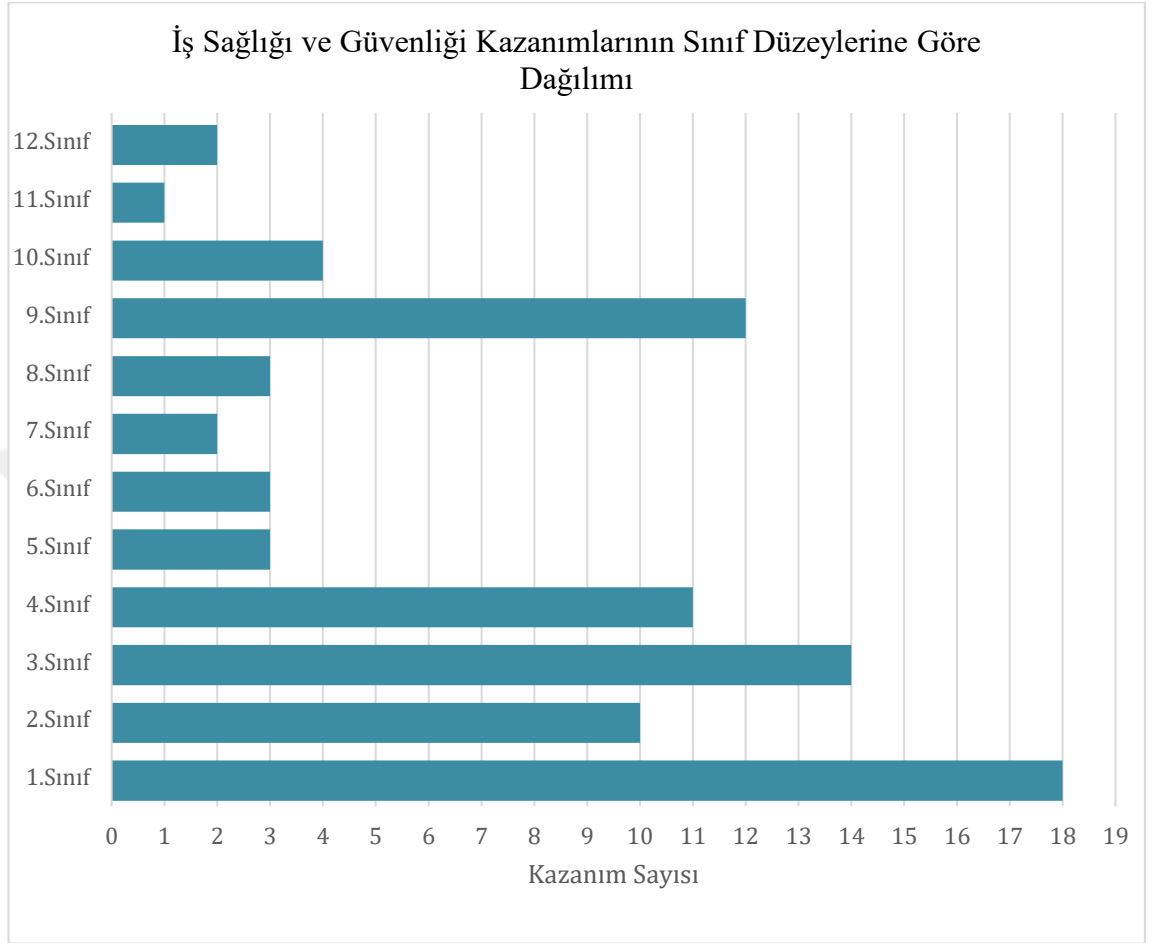
Lise öğretim programlarında İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen ders ve kazanımların incelendiği Tablo 4.5'e bakıldığında toplam 19 kazanım olduğu görülmektedir. Bu 19 kazanımın ise yani 6 tanesi 9. Sınıf dersi olan **“Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü”** dersinde görülmektedir. Geriye kalan 13 kazanım ise **“Beden Eğitimi, Kimya, Rehberlik, Coğrafya ve Fizik”** derslerinde görülmektedir.

İSG konu analiz birimlerinin tüm kademelerde kazanımlara yansımaya durumuna ilişkin verilerin eğitim kademelerine göre dağılımı yapılmış ve Şekil 5'te sunulmuştur. İş sağlığı ve güvenliği kazanımlarının eğitim kademelerine göre dağılımı incelendiğinde Okul Öncesi Öğretim Programında 6 Kazanım, İlkokul Öğretim Programında 53 Kazanım, Ortaokul Öğretim Programında 11 Kazanım ve Lise Öğretim Programında 19 Kazanım olmak üzere toplam kazanım sayısı 89 olarak belirlenmiştir. Oransal olarak baktığımızda en çok kazanım %60'la ilkököl eğitim kademesinde görülürken en az kazanım ise %7 ile okul öncesi eğitim kademesinde görülmektedir.

Şekil 4.2. İş sağlığı ve güvenliği kazanımlarının eğitim kademelerine göre dağılımı

İSG konu analiz birimlerinin tüm kademelerde kazanımlara yansımaya durumuna ilişkin verilerin sınıf kademelerine göre dağılımı yapılmış ve Şekil 4.3’de sunulmuştur.

Şekil 4.3. İş sağlığı ve güvenliği kazanımlarının sınıf düzeylerine göre dağılımı

İş sağlığı ve güvenliği kazanımlarının sınıf kademelerine göre dağılımı incelendiğinde en çok 1. Sınıf kazanımlarında en az ise 11. Sınıf düzeyinde İSG konu analiz birimlerine yer verildiği görülmüştür. Dağılıma bakıldığında en çok ilkokul da İSG Konu analiz birimlerine ilişkin kazanımlara yer verildiği ancak ortaokulda bu kazanımların sayısının az olduğu görülmektedir. Ayrıca lise kademesinde kazanımların büyük bir kısmının 9. Sınıf düzeyinde yoğunlaştığı görülmüştür. 10, 11 ve 12. sınıf düzeyinde İSG konu analiz birimlerinin kazanımlara yansımaya durumu oldukça düşüktür.

4.1.5. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen meslek lisesi alan ve dersleri

İSG konu alanı birimlerinin verilen ders ve ünite bazında kazanımlara yansıma durumu Meslek Liseleri özelinde incelenmiştir. “*Sağlık, Güvenlik, Risk, Tehlike, Önlem, Acil Durum, Trafik Kuralları, Emniyet, İş Sağlığı ve Güvenliği, Korunma, Görev ve Sorumluluklar ve Ekipman*” birimlerinin kazanımlarda yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Meslek liselerinin tüm bölümlerinin ve derslerin genel amaçlarında iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uyulmasına ilişkin kazanımlara yer verilmiştir. Meslek Lisesi Öğretim programında İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen meslek lisesi alan ve dersleri Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.6. İSG konu alanı analiz birimlerine yer verilen meslek lisesi alan ve dersleri

İSG konu analiz birimleri	Ders	Sınıf	Alan	Kazanım
Güvenlik	Ceza İnfaz Kurumlarında Müdahale Yöntemleri	11,12	Adalet	Gerekli güvenlik tedbirlerini alarak tutuklu ve hükümlülerin taşıma işlemini gerçekleştirir.
İş Sağlığı ve Güvenliği (Ergonomi)	Klavye Teknikleri	9		Dokümanların hazırlanmasında bilgisayarda ergonomik olarak oturarak durur.
Sağlık	Beslenme	10		Beslenme alışkanlıklarının hastalık oluşumuna etkilerini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Çocuk Aktiviteleri	11,12	Aile ve Tüketici Hizmetleri	Vücut boyama, resim ve el işi gibi aktiviteleri iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uygun olarak yapar.
Güvenlik	Ev Hizmetleri	11,12		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak temizlik araç ve gereçlerini kullanır.
İş Sağlığı ve Güvenliği (Sağlık)	Geri Dönüşümlü Ambalajlar	11,12		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine mevzuata ve tekniğine uygun olarak cam, metal, kâğıt ve plastik ambalajın geri dönüşümünü sağlar.
İş Sağlığı ve Güvenliği (Güvenlik)	Sofra Düzenleme	11,12		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak servis kurallarına uygun şekilde tabakları taşır.
İş Sağlığı ve Güvenliği (Ergonomi)	Konut Edinme ve Düzenleme	11,12		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak eşyaları özelliklerine ve bulunduğu mekâna uygun bir şekilde yerleştirir. Risklere karşı güvenlik önlemlerini açıklar.
Risk				
Güvenlik				
Sağlık	Yaşadığımız Çevre	11,12		Çevre kirleticilerin sağlık üzerine etkisini açıklar.
Sağlık Ekipman	Yemek Hazırlama	11,12		Ulusal ve uluslararası mevzuata göre toplu gıda üretimi yapılan yerlerde gıda, ekipman ve çalışma ortamı hijyenini sağlamaya yönelik tedbirler oluşturur.

Tablo 4.6. (Devam)

Sağlık Güvenlik	Mesleki Gelişim	9	Ayakkabı ve Saraciye Teknolojisi	Çalışma ortamında ortaya çıkabilecek kaza, yaralanma ve yangına karşı gerekli güvenlik tedbirlerini alır. İş yerinde sağlık ve güvenliği tehdit eden unsurları belirleyerek gerekli sağlık ve güvenlik tedbirlerini alır.
Sağlık Güvenlik	Radyoloji Cihazları Atölyesi	11	Biyomedikal Cihaz Teknolojileri	Radyoaktif sağlık ve güvenlik tedbirlerini açıklar.
Tehlike Önlem Sağlık Risk	Mesleki Fizyoloji ve Terminoloji	10		Ortamdan veya cihazdan kaynaklanan tehlikelere karşı önlem alır. Hastalık risklerine karşı vücudu koruyucu tedbirleri alır. Çevreye verilebilecek olası risklere karşı gerekli tedbirleri alır.
Korunma	Ameliyathane ve Yoğun Bakım Cihazları	11		Medikal gazlardan korunma yöntemlerini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği (Genel)	İnsan Kaynakları Yönetimi	11,12	Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	İş sağlığı ve güvenliği kavramlarını tanımlar, İş sağlığı ve güvenliğinin amacını ve önemini açıklar, İş kazaları ve meslek hastalıkları sebepleri ve önlemlerini sıralar, İş güvenliğine ilişkin mevzuat ve yükümlülüklerini açıklar, İş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu kurum ve kuruluşları sıralar açıklar ve İş sağlığı ve güvenliği eğitimi planlar ve uygulama yapar.
Sağlık	Erken Çocukluk ve Özel Eğitimde Öz Bakım	10	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	0-6 yaş çocuklarına kişisel temizlik, bakım ve tuvalet ihtiyacı ile ilgili becerilerin hijyen kurallarına uygun olarak kazandırılmasına yardımcı olur.
Sağlık	Çocuklara İlk Yardım	11,12		İlk yardımın temel kavramlarını ve temel uygulamalarını açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Sağlık Acil Durum Önlem	Denizde Emniyet	10	Denizcilik	Uluslararası denizcilik standartlarına uygun olarak gemide kendi iş sağlığı ve güvenliğine yönelik kaza ve tehditlerin değerlendirilmesini yapar. Uluslararası denizcilik standartlarına uygun olarak acil durumlarda alınması gereken önlemleri alarak ilk yardım müdahalesi yapar.
Sağlık Güvenlik İş Sağlığı ve Güvenliği Önlem Emniyet	İleri Denizcilik Eğitim	11,12		Yük elleçleme ve dökme hâlde sıvılaştırılmış gazların taşınması ile ilgili yangın tehlikesine karşı iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini sıralar. Çevre kirliliğini önlemek için iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alır. Tankerlerde sağlıklı ve güvenli yönetim kurallarını uygular. Gemide yangını önleyici tedbirler alır. Yolcu emniyeti, yük emniyeti ve tekne bütünlüğü ile ilgili önlemleri alır.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Temel Elektrik-Elektronik Atölyesi	9	Elektrik-Elektronik Teknolojisi	Atölyede İSG kurallarını uygular. Mekanik atölyesinde kullanılan koruyucu ekipmanları açıklar.

Tablo 4.6. (Devam)

Ekipman Emniyet Güvenlik	Asansör Montaj Atölyesi	11		Kişisel koruyucu donanımlarını açıklar. Atölyede kullanılan emniyet malzemelerini açıklar. Montaj atölyesinde çalışma güvenliğini ve kurallarını açıklar. Asansör çalışması için güvenlik sistemlerinin kontrolünü yapar.
Emniyet Güvenlik	Asansör Bakım Onarımı	11		Bakım sırasında binanın bilgilendirilmesine uygun uyarı levhalarını asarak emniyet şeritlerini çeker. Kabin üstü bakımını güvenlik önlemlerini alarak yapar.
Güvenlik	Asansör Son Kontrol ve Testleri	11,12		Muayene öncesi güvenlik önlemlerini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman Güvenlik Risk	Yg Sistemleri	11,12		YG tesislerinde gerekli iş güvenliği tedbirlerini alır. YG tesislerinde iş güvenliği malzemelerini tekniğine uygun olarak kullanır. Direk üzeri yüksekte çalışma güvenlik önlemlerini alır. YG tesislerinde topraklamanın amacını ve önemini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Temel Fotoğraf	9	Gazetecilik	İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri doğrultusunda çekim ortamını hazırlayarak amaca uygun deneme çekimleri yapar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman Korunma	Gemi Temel İşlemleri	9		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alır ve kişisel koruyucu donanımlarını kullanır.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Gemi Kaynak Uygulamaları	11	Gemi Yapımı	İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak kaynak ekipmanlarını hazırlar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Ahşap Yat İmalatı	10		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak ve kişisel koruyucu donanımlarını kullanarak omurga ve montajını yapar.
Emniyet	Gemi Donatım Bakım Onarımı	11,12		TSE Standartları'na uygun emniyet ve çabuk kapama valflerinin basınç ayarını yapar.
Sağlık Önlem	Gıda Mikrobiyolojisi	9		Gıdalarda mikrobiyal bulaşma kaynaklarını engelleme yollarını açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Laboratuvar Tekniği	9	Gıda Teknolojisi	İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak kişisel koruyucu donanımlarını kullanır. Kimyasal maddeleri kullanmada güvenlik önlemlerini uygular. Laboratuvarda oluşabilecek kazalara önleyici tedbirler alır.

Tablo 4.6. (Devam)

İş Sağlığı ve Güvenliği Önlem Sağlık	Gıda Hijyeni ve Sanitasyon	9		İş sağlığı ve güvenliği kuralları ile çevre korumaya ilişkin önlemler ve mevzuata uygun olarak işletme ortamı hijyenini sağlar.
Sağlık Güvenlik	Gıdalarda Mikrobiyolojik Analizler	10		Sağlık ve güvenlik kurallarına, ergonomi ilkelerine ve aseptik kurallara uygun şekilde laboratuvar düzenini sağlar.
Görev ve Sorumluluk	Mesleki Hukuk	10		Halkla ilişkiler öğrencisi ya da elemanı olarak mesleki sorumluluklarını yerine getirir.
Görev ve Sorumluluk	Çağrı Merkezi İşlemleri	11	Halkla İlişkiler	Sektörde çalışanların yetkinlikleri ve etik ilkeler kapsamında sorumluluklarını açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Topoğraf	11,12	Harita-Tapu-Kadastro	İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na uygun olarak iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini uygular.
Görev ve Sorumluluk	Sağlık İletişimi ve Etik	10		Yaşlı/hasta bakım elemanının görev yetki ve sorumluluklarını ayırt eder.
Sağlık	Atölye	9		Çalışma alanında bireysel iş sağlığı ve güvenliğini sağlar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma	Enfeksiyon Hastalıklarından Korunma	10	Hasta ve Yaşlı Hizmetleri	Sağlık Bakanlığı İlk Yardım Rehberi'ne uygun ilk yardımın temel uygulamalarını gerçekleştirir
Acil Durum	Afetle Mücadele	11,12		Bulaşma yoluna göre enfeksiyon hastalıklarından korunma yollarını açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Önlem	Mikrobiyoloji ve Hijyen	10	Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlığı	Afet ve acil durum çantası hazırlamanın önemini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği	İnşaat Altyapı Atölyesi	10		Mevzuata uygun olarak iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alır.
İş Sağlığı ve Güvenliği	İnşaat Üstyapı Atölyesi	10	İnşaat Teknolojisi	Bulaşıcı ve zoonoz hastalıklara karşı özel önlem alır.
İş Sağlığı ve Güvenliği	İnşaat Üstyapı Atölyesi	10		Atölyede iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alır.
İş Sağlığı ve Güvenliği	İnşaat Üstyapı Atölyesi	10		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak deney araç gereç cihazlarını temizleyerek bakımını yapar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Emniyet	Parke Taşı ve Bordür Kaplamalar	11,12		Üst yapı ahşap atölyesinde iş sağlığı ve güvenliği yönergesi doğrultusunda ahşap kalıp öncesi hazırlık yapar.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Parke Taşı ve Bordür Kaplamalar	11,12		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak emniyet işaret levhalarını hazırlar.

Tablo 4.6. (Devam)

İş Sağlığı ve Güvenliği Tehlike Risk Önlem Ekipman Emniyet Acil Durum Sağlık Güvenlik Korunma	İnşaat İş Sağlığı ve Güvenliği	11,12		Çalışma sahasındaki tehlikelerin tespitini yapar. Risk değerlendirme ekibinin oluşumuna ve çalışmalarına katkı sağlar. İSG önlemlerinin uygulanmasına katkı sağlar. Kişisel koruyucuların kontrolünü yapar. Basınçlı ekipmanın kontrolünü yapar. Parlayıcı ve patlayıcı ortamlarda kullanılan teçhizatın kontrolünü yapar. Acil durum talimatlarının uygulanıp uygulanmadığını kontrol eder. İlk yardım yapar veya yapılmasına yardım eder. İş güvenliği ile ilgili ölçümleme işlemlerini yapar. Yangına müdahale çalışmalarına destek verir.
İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma Önlem	Temel İtfaiyecilik	9		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak yangın sınıflarına göre tekniğine uygun etkili müdahale yöntemini uygular. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak tehlikeli kimyasallardan etkilenme şekillerine göre korunma yöntemlerini tespit eder.
İş Sağlığı ve Güvenliği Önlem Tehlike Güvenlik Ekipman	Atölye	9		İş sağlığı ve güvenliğini sağlamak amacıyla işe özgü koruyucu donanımı giyer. İşe özel tehlikelere karşı koruyucu donanımı kullanarak kazalara karşı korunur. Olay yeri güvenliğini sağlamak amacıyla tehlikeli alanı sınırlandırır. Arama kurtarma operasyonlarında kullanılan yüksek güvenlikli ip ve diğer yardımcı malzemelerin kontrol ve bakımını yapar. Kurtarma operasyonlarında kullanılan ekipmanların kontrol ve bakımını yapar. <u>Emniyet şeridi çekerek olay yerinde personel ve kazazede güvenliğini sağlar.</u>
Risk İş Sağlığı ve Güvenliği Önlem	Yangın Önleme Tedbirleri	11	İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği	Yangın riski taşıyan işlere iş sağlığı ve güvenliği amacıyla eşlik eder. Yangın riski taşıyan işletmelerde önleyici tedbirlerle ilgili bilinçlendirme eğitimleri verir. Yapılarda yangın riski taşıyan unsurları saptar.
Acil Durum Tehlike Önlem Risk	Uçak Kaza Kırım ve Yangınları	11		Havaalanında acil durumlarda birimler arası haberleşmeyi sağlar. Uçak kazasında hava ve arazi şartlarına göre tehlikeli maddelerin değerlendirmesini yapar. Havaalanında uçak kazasına müdahale için kurtarma ve söndürme araçlarını uygun şekilde konumlandırır. Risk durumuna göre uygun yöntemlerle helikopter ve uçak yangınına müdahale eder.

Tablo 4.6. (Devam)

Risk	Doğal Afetlere Hazırlık	11,12		Doğal afet hareket planında risk bölgelerini ve toplanma yerlerini tespit eder.
Güvenlik	Yangın Olay Yeri	11,12		Gerekli olan güvenlik önlemlerini açıklar.
Önlem	İnceleme			Olay yerindeki diğer personellerin görev ve sorumluluklarını açıklar.
Görev ve Sorumluluk				
Güvenlik Ekipman	Temel Kimya	9	Kimya Teknolojisi	Malzeme Güvenlik Bilgi Formu' nun işlem basamaklarını açıklar ve uygular.
Önlem	Petrol Teknolojisine Giriş	10		Laboratuvar ekipmanlarının temizliğini yapar.
Korunma	Petrol Teknolojisinde Kontrol	10		Ani basınç değişimlerinin neden olabileceği zararlara karşı önlem alır.
				Petrol prosesinde korunma yöntemlerini uygular.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Animasyon Hizmetleri	10		İş sağlığı ve güvenliği kurallarına uygun olarak aktivite güvenlik önlemlerini tespit eder.
Önlem				
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Kat Hizmetleri Atölyesi	10	Konaklama ve Seyahat Hizmetleri	İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak ulusal standartlar ve işletme prosedürüne uygun olarak odayı havalandırır.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Animasyon Aktiviteleri Atölyesi	10		İş sağlığı ve güvenliği standartlarına uygun olarak ekipmanların bakımını yapar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Kat Hizmetleri Atölyesi	10		Standartlara ve iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uygun olarak çocuk oyun aktivitesini uygular.
				İş sağlığı ve güvenliği standartlarına uygun olarak ekipmanların bakımını yapar.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Laboratuvar Güvenliği ve Analizlere Hazırlık	9	Laboratuvar Hizmetleri	İş sağlığı ve güvenliği kurallarına uygun olarak laboratuvarda güvenlik önlemlerini alır.
Güvenlik Önlem				Kurallarına uygun olarak laboratuvarda yaşanan iş kazalarında ilk yardım yapar.
Sağlık				
Risk	Laboratuvar Kalite Yönetim Sistemi	11,12		Laboratuvar tasarımını bilip riskleri açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Makine Elemanları ve Maden Makineleri	9	Maden Teknolojisi	İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak emniyetli bağlantı elemanlarından pim, perno, kama ve segmanlar ile makine parçalarını birleştirir.
Emniyet				

Tablo 4.6. (Devam)

Önlem Korunma	Genel Jeoloji	9		Radyoaktif ham madde kaynaklarını ve radyoaktif etkilere karşı korunma önlemlerini açıklar.
	Yer Altı Maden İşlemler	10		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem, araç gereçle yer altı madeninde delme ateşleme, bağ tahkimatı ve damar içi hazırlıklarını açıklar. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem ve araç gereçle yer altı çalışma alanının kontrol işlemlerini açıklar. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem ve araç gereçle yer altı madeninde havalandırma sisteminin kontrol işlemlerini ve çalışma ortamındaki gaz ve toz ölçümlerinin kontrol işlemlerini açıklar. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem ve araç gereçle yer altı madeninde kullanılan üretim yöntemlerini açıklar. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem ve araç gereçle yer altı madeninde taşıma işlemini açıklar. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem ve araç gereçle yer altındaki dik kuyulardan taşıma işlemini açıklar. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem ve araç gereçle yer altı madeninde üretim yöntemine göre tahkimat seçimini açıklar. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem ve araç gereçle yer altı madeninde tarama işlemlerini açıklar. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak uygun yöntem, araç gereçle yer altı madeninde bakım ve onarım işlemlerini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği (Genel)	Mermer İmalat Teknikleri	12		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak imalat ölçümü alma, mermer parlatma, kesme, profil tornalama, cnc mermer tornalama oyma kaplama ve yapıştırma işlemlerini yapar.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Temel İmalat İşlemler	9		Atölyede iş güvenliği tedbirlerini alır.
Güvenlik	Ar-Ge ve Kalite Kontrol	11	Makine ve Tasarım Teknolojisi	İş yerinde güvenlik tedbirlerini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği (Ergonomi)	Tasarım Tarihi ve Ergonomi	10		Temel ergonomi kavramlarını inceler, çalışma ve yaşam ortamlarında ergonomik uygulamaları ayırt eder.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Mermer İmalat Teknikleri	11,12		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak imalat ölçümü alma, mermer parlatma, kesme, profil tornalama, cnc mermer tornalama oyma kaplama ve yapıştırma işlemlerini yapar.

Tablo 4.6. (Devam)

İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman Sağlık	Meslek Teknolojisi	9		İş sağlığı ve güvenliği kurallarını ve kişisel koruyucuları kullanılmasının çalışanların sağlığı açısından önemini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Atölye	9	Metal Teknolojisi	İş sağlığı ve güvenliği kurallarını ve kişisel koruyucuları kullanır.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman Sağlık	İleri Kaynak Yöntemleri	11,12		İş sağlığı ve güvenliği kurallarını ve kişisel koruyucuları kullanılmasının çalışanların sağlığı açısından önemini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Önlem Korunma Acil Durum Ekipman	Araç Teknolojisi Atölyesi	9	Motorlu Araçlar Teknolojisi	İş güvenliği kurallarına uygun olarak çalışma alanını düzenler. Yangın önleme tedbirlerini alır. Acil durumları tespit eder. Kişisel koruyucu donanımları uygun şekilde kullanır.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Otomotiv Temel Boya Atölyesi	10		İş sağlığı ve güvenliği ekipmanlarını hazırlar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Ekipman	Otomotiv Gövde Kaynak Atölyesi	10		İş sağlığı ve güvenliği ekipmanlarını hazırlar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Güvenlik	Temel Raylı Sistemler Atölyesi	9	Raylı Sistemler Teknolojisi	Atölye kuralları ve çalışma güvenliği tedbirlerini alır. Mekanikte ve elektrikte iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alır.
İş Sağlığı ve Güvenliği Önlem	Demiryolu Üstyapı Atölyesi	11		Atölyede gerekli iş güvenliği levhalarını oluşturur. Arızalı raylarda önlem alır.
Emniyet İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Acil Durum	Demiryolu Emniyet Yönetim Sistemi	11,12		Mesleği ile ilgili Demiryolu Emniyet Yönetim Sistemi ilkelerine uygun davranır. Demiryolu Emniyet Yönetim Sistemi işletme talimat ve yönetmeliklerine uygun olarak tehlikelerin analizini ve risk değerlendirmesi yapar. Acil durum eylem planını, iş güvenliği ve emniyet tedbirlerini alarak uygular.
Emniyet Ekipman	Raylı Sistem Taşımacılığı	11,12		Uluslararası ve yurt içi talimat ve yönetmeliklere göre taşımada kullanılacak emniyet elemanları ve ekipmanlarının tespitini yapar.
Trafik Kuralları	Trafik Yönetim Sistemleri	11		Tren trafiğinin merkezden idaresini yapar.
Trafik Kuralları	Kent İçi Raylı Sistemler	11		Kent içi raylı sistem trafik işletmesinde verilen temel eğitimi açıklar. Kent içi raylı sistemlerde verilen tren sürücüsü eğitimini açıklar.
Trafik Kuralları Güvenlik	Raylı Sistemlerde İletişim	11,12		Tren trafik işaretlerini yerinde ve zamanında kullanır. Mekanik güvenlik donanımlarını yerinde ve zamanında kullanır

Tablo 4.6. (Devam)

Tehlike Risk Görev ve Sorumluluk Önlem Acil Durum Sağlık	Afetle Mücadele	11,12	Sağlık Hizmetleri	Çevremizdeki tehlike ve riskleri genel olarak açıklar. Binalarda afete dönüşebilecek yapısal ve yapısal olmayan tehlike ve riskleri, ülkemizde bölgelere göre afete dönüşebilecek tehlike ve riskleri, Dünyada afete dönüşebilecek tehlike ve riskleri açıklar. Afet bilinci kültürünü açıklar. Afetler öncesi alınacak tedbirleri açıklar. Afet ve acil durum çantası hazırlamanın önemini açıklar. Ülke düzeyinde afet riskinin azaltılması için alınması gereken önlemleri sıralar. Afetlerde ilk yardım önemi, temel ilkeleri ve temel kurallarını açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Korunma Önlem	Ebe Yardımcılığı Mesleki Uygulamalar	11		İş sağlığı ve güvenliği tedbirleri, UNICEF'in bebek ve çocuk izlem protokolleri doğrultusunda çocukları kazalardan, ihmal ve istismardan koruma önlemleri alır.
İş Sağlığı ve Güvenliği Sağlık Ekipman	Temel Mesleki Uygulamalar	9		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak Tıbbi ve Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'ne uygun tıbbi atıkların toplanmasını sağlar. Sağlık Bakanlığı Hizmet Kalite Standartları Rehberi ve cihazların kullanma talimatına göre ekipmanları kullanıma hazır bulundurur.
Korunma Sağlık	Enfeksiyon Hastalıkları	10		Sık görülen virüs ve bakteri hastalıklarını ve korunma yollarını ayırt eder.
Güvenlik Sağlık Önlem Korunma	Mesleki Gelişim		Sivil Havacılık	Çalışma ortamında ortaya çıkabilecek kaza, yaralanma ve yangına karşı gerekli güvenlik tedbirlerini alır. İş yerinde sağlık ve güvenliği tehdit eden unsurları belirleyerek gerekli sağlık ve güvenlik tedbirlerini alır. Meslek hastalıklarının sebeplerini öğrenerek gerekli önlemleri alır. İş yerinde ortaya çıkabilecek kaza, yaralanma ve yangınlara karşı gerekli tedbirleri alır.
Tehlike Ekipman	Temel Yer Hizmetleri Harekât Hizmetleri	9 11,12		Uçuşta tehlikeli maddeleri açıklar. Ulusal ve uluslararası mevzuatlar doğrultusunda gerekli ekipmanların hazır bulunmasını koordine eder.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Uygulama	10	Tarım	İş sağlığı ve güvenliği kurallarına uygun olarak hastalıkla ve zararlılarla mücadele yöntemlerini uygular.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Kendi Yürür Tarım Makineler	11,12		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak kullanım kılavuzuna göre biçerdöverin ayarlarını ve bakımını yapar.

Tablo 4.6. (Devam)

Güvenlik Sağlık	Baskı Kimyası	11	Tekstil Teknolojisi	Yönetmelik ve mevzuata uygun olarak laboratuvarında güvenlik önlemlerini alır. Laboratuvar kazalarında ilk yardım yapar.
İş Sağlığı ve Güvenlik Ekipman	Temel İşlemler ve Kaynak Atölyesi	9	Tesisat Teknolojisi ve İklimlendirme	İş sağlığı ve güvenlik tedbirlerini alır ve kişisel koruyucu donanımlarını kullanır. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak tig kaynak makinesi ile çelik boruların kaynağını yapar. Gerekli önlemleri alarak elektrotu tutuşturur. Tehlike durumlarında acil durum prosedürlerini açıklar.
Tehlike Acil Durum	Isıtma ve Doğal Gaz Tesisatı Atölyesi	10		
Güvenlik	Sıhhi Tesisat ve Güneş Enerjisi Atölyesi	11		Çevre güvenlik önlemlerini alır.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Elektrik Devre Analizi Atölyesi	9	Uçak Bakım	İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alır.
Emniyet Güvenlik Risk Önlem	Havacılık Emniyeti ve Güvenliği	10	Ulaştırma Hizmetleri	Emniyet ve güvenlik kavramlarını açıklar. Havacılık risklerini ve havacılık emniyetinde alınabilecek önlemlerini açıklar.
İş Sağlığı ve Güvenliği Tehlike	Taşıma Modelleri	10		İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak Tehlikeli Malların Karayolu ile Uluslararası Taşımacılığına İlişkin Avrupa Anlaşması (ADR) Mevzuatına uygun kara yolu tehlikeli madde taşımacılığı işlemlerini yapar.

Meslek Lisesi Öğretim Programına yönelik hazırlanan tablo 7 incelendiğinde toplam 32 alan da 173 kazanım tespit edilmiştir. Bu kazanımların en sık “Denizcilik, Elektrik-Elektronik Teknolojisi, İnşaat Teknolojisi, İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği, Maden Teknolojisi, Raylı Sistemler Teknolojisi, Sağlık Hizmetleri” alanlarında karşımıza çıktığı görülmektedir. İnşaat Teknolojisi alanında İnşaatta İş Sağlığı ve Güvenliği dersi dikkat çekmiştir. Ayrıca bazı alanların dersleri incelendiğinde iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak cümlesi ile başlayan kazanımlara oldukça fazla yer verildiği görülmüştür. Ancak bu kazanımların beklenen güvenlik kültürü gelişimine ne kadar katkısı olacağı düşündürücüdür.

Tüm eğitim kademlerinde İSG konu alanı analiz birimlerinin görülme durumlarına baktığımızda genel olarak tüm analiz birimlerine yer verildiği görülmüştür. Analiz birimlerinin eğitim kademlerine göre görülme durumu Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Tüm eğitim kademlerinde İSG konu alanı analiz birimlerinin görülme durumları

	Okul Öncesi	İlköğretim	Ortaöğretim	Meslek Liseleri
Sağlık	✓	✓	✓	✓
Güvenlik	✓	✓	✓	✓
Risk	✓	✓	✓	✓
Tehlike	✓	✓	✓	✓
Önlem	✓	✓	✓	✓
Acil durum	✓	✓	✓	✓
Trafik kuralları	✓	✓	✓	✓
Emniyet	✓	✓	✓	✓
İş sağlığı ve güvenliği	✓	✓	✓	✓
Korunma	✓	✓	✓	✓
Görev ve Sorumluluklar	✓	✓	✓	✓
Ekipman	✓	✓	-	✓

Tüm eğitim kademlerinde İSG konu alanı analiz birimlerinin görülme durumlarına bakıldığında “Sağlık, Güvenlik, Risk, Tehlike, Önlem, Acil Durum, Trafik Kuralları, Emniyet, İş Sağlığı ve Güvenliği ve Görev ve Sorumluluklar” birimlerinin tüm kademelerde kazanımlara yansıdığı görülmüştür. “Ekipman” biriminin Ortaöğretim kademesinde yer almadığı görülmektedir.

4.2. Eğitim Kademelerine Göre İSG Konu Analiz Birimlerinin Dağılımı ve Önemli Kazanımlar

Okul öncesi, İlköğretim, Ortaöğretim ve Meslek Liseleri için öğretim programları incelenmiştir. Bu öğretim programları iş sağlığı ve güvenliği açısından değerlendirilip önemli kazanımlar belirtilmiştir.

4.2.1. Okul öncesi

Öğretim programları incelendiğinde İSG konu analiz birimleri olan “Sağlık, Tehlike, Önlem, Korunma, Trafik Kuralları, Görev ve Sorumluluklar” birimlerine yer verilmiştir. En kapsayıcı ve dikkat çekici olanı ise aşağıdaki kazanımdır.

ÖP1(Okul Öncesi): “*Kendini tehlikelerden ve kazalardan korur.*”

4.2.2. İlköğretim

Öğretim programları incelendiğinde belirlemiş olduğumuz İSG konu analiz birimleri olan “Sağlık, Güvenlik, Risk, Tehlike, Önlem, Acil durum, Trafik Kuralları, Emniyet, İş Sağlığı ve Güvenliği, Korunma, Görev ve Sorumluluklar ve Ekipman” birimlerine yer verildiği görülmekle birlikte; **Risk, Önlem, Görev ve Sorumluluklar** birimleri programın “*Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları ve Öğretim Programlarının Perspektifi*” başlıkları altında genel ibare olarak yer aldığı için adı birçok derste geçmektedir. İlköğretim de kazanımlar en çok ‘Hayat Bilgisi, Beden Eğitimi ve Oyun ve Rehberlik’ derslerinde görülmektedir. Bu dersler için üzerinde durulan konular sırasıyla **Sağlık, Güvenlik, Görev ve Sorumluluklar** olmuştur. Bu derslere ilişkin önemli kazanımlar aşağıdaki gibidir.

ÖP2(Hayat Bilgisi): “*Sağlığını korumak için alması gereken önlemleri fark eder.*”

ÖP2(Beden Eğitimi ve Oyun): “*Oyun ve fiziki etkinliklere katılırken sağlığını korumak ve güvenliği için dikkat etmesi gereken unsurları söyler.*”

ÖP2(Rehberlik): “*Yaşamındaki rol ve sorumluluklarına örnek verir.*”

4.2.3. Ortaöğretim

Öğretim programları incelendiğinde İSG konu alanı birimleri olan “Sağlık, Güvenlik, Risk, Tehlike, Önlem, Acil Durum, Trafik Kuralları, Emniyet, İş Sağlığı ve Güvenliği, Korunma ve Görev ve Sorumluluklar” birimlerine yer verildiği görülmüştür. Ortaöğretimde kazanımlarda en çok “Sağlık” birimine değinilmiştir. Ortaöğretimdeki toplam 18 kazanımdan 6’sı yani üçte biri ‘**Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü**’ dersinde karşımıza çıkmaktadır. Bazı derslere ilişkin önemli kazanımlar aşağıdaki gibidir.

ÖP3 (Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Dersi): “Sağlık kavramını açıklar ve çevresel etmenlerin kişi ve toplum sağlığına etkilerini analiz eder.”

ÖP3 (Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Dersi): “Güvenli ilk yardım uygulaması için alınması gereken önlemleri açıklar.”

Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersinin yanı sıra bazı derslerde ise İSG konu analiz birimleri kapsamında bazı kazanımlara rastlanmıştır.

ÖP3 (Kimya Dersi): “Kimya laboratuvarlarında uyulması gereken iş sağlığı ve güvenliği kurallarını açıklar.”

ÖP3(Beden Eğitimi): “Temel ilk yardım uygulamalarını açıklar.”

ÖP3(Coğrafya): “Afetlerden korunma yöntemlerini açıklar.”

4.2.4. Meslek liseleri

Meslek liselerinin öğretim programları incelendiğinde İSG konu alanı birimleri olan “Sağlık, Güvenlik, Risk, Tehlike, Önlem, Acil Durum, Trafik Kuralları, Emniyet, İş Sağlığı ve Güvenliği, Korunma ve Görev ve Sorumluluklar ve Ekipman” kelimelerine yer verildiği görülmüştür. Bu birimlerin en sık ‘Denizcilik, Elektrik-Elektronik Teknolojisi, İnşaat Teknolojisi, İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği, Maden Teknolojisi, Raylı Sistemler Teknolojisi ve Sağlık Hizmetleri’ alanlarında kazanımlara yansdığı görülmüştür. Bu alanlara ilişkin önemli kazanımlar aşağıdaki gibidir.

ÖP4 (Denizcilik Alanı): “Uluslararası denizcilik standartlarına uygun olarak gemide kendi iş sağlığı ve güvenliğine yönelik kaza ve tehditlerin değerlendirilmesini yapar.”

ÖP4(Elektrik-Elektronik Teknolojisi Alanı): *“Atölyede İş Sağlığı ve Güvenliği kurallarını uygular.”*

ÖP4(İnşaat Teknolojisi Alanı): *“İş Sağlığı ve Güvenliği önlemlerinin uygulanmasına katkı sağlar.”*

ÖP4(İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği Alanı): *“İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini alarak yangın sınıflarına göre tekniğine uygun etkili müdahale yöntemini uygular.”*

ÖP4(Maden Teknolojisi Alanı): *“Radyoaktif ham madde kaynaklarını ve radyoaktif etkilere karşı korunma önlemlerini açıklar.”*

ÖP4(Raylı Sistemler Teknolojisi Alanı): *“Acil durum eylem planını, iş güvenliği ve emniyet tedbirlerini alarak uygular.”*

ÖP4(Sağlık Hizmetleri Alanı): *“Binalarda afete dönüşebilecek yapısal ve yapısal olmayan tehlike ve riskleri, Ülkemizde bölgelere göre afete dönüşebilecek tehlike ve riskleri, Dünyada afete dönüşebilecek tehlike ve riskleri açıklar.”*

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Çalışmada iş sağlığı ve güvenliği konu alanlarının tüm derslerin öğretim programlarına yansımaları saptayabilmek için her bir kademenin öğretim programları incelenmiş ve *Sağlık, Tehlike, Risk, Güvenlik, Önlem, Acil durum, Emniyet, Korunma, İş Sağlığı ve Güvenliği, Görev ve Sorumluluklar, Ekipman, Trafik kuralları* kelimeleri analiz birimi olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda iş sağlığı ve güvenliği konu analiz birimlerine göre öğretim programlarında bulunan kazanımlar incelendiğinde İlkokul Öğretim Programının “**Hayat Bilgisi, Rehberlik, Fen bilimleri, Beden Eğitimi ve Oyun, Sosyal Bilgiler ve Trafik Güvenliği**” derslerinde, Ortaokul Öğretim Programının “**Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Beden Eğitimi ve Rehberlik**” derslerinde, Lise Öğretim Programının “**Beden Eğitimi, Kimya, Rehberlik, Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü, Coğrafya ve Fizik**” derslerinin bazı ünite ya da ünite içerisinde bir konu olarak iş sağlığı ve güvenliği konularına yer verildiği ancak öğretim programlarında ayrı bir ders olarak bulunmadığı görülmüştür. Okul öncesi dönem öğretim programında da İSG konu alanlarına yönelik bazı kazanımların yer aldığı görülmektedir. Okul Öncesi dönem öğretim programında kazanımların yetersiz olmasıyla birlikte İlköğretimde belirli bir seviyeye ulaşılmıştır. Ancak orta okul ve lisede kazanım olarak çok yetersiz kaldığı görülmektedir.

İlkokul 1. 2. 3. ve 4. Sınıflar için İş Sağlığı ve Güvenliği açısından temel kazanımlar ve bu kazanımlar neticesinde sağlık ve güvenlik kültürü oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak ilkokulda sahip olunan bu kazanımlar orta okul ve lise düzeylerinde yetersiz kaldığından bu kazanımlar zihinlere kazınmadan ve gerekli olan bilinç kazanılmadan yaygın şekilde diğer sınıflara dağılmamıştır.

Meslek lisesi öğretim programlarına baktığımızda ise iş sağlığı ve güvenliğinin ayrı bir ders olarak alınmadığı sadece konu olarak bazı derslerin bazı ünitelerinde yer verildiği görülmüştür. Meslek lisesi öğretim programında toplam 32 alan da 173 kazanım tespit edilmiştir. Bu kazanımlara bakıldığında en sık “**Denizcilik, Elektrik-Elektronik Teknolojisi, İnşaat Teknolojisi, İtfaiyecilik ve Yangın Güvenliği, Maden Teknolojisi, Raylı Sistemler Teknolojisi, Sağlık Hizmetleri**” alanlarında karşımıza çıkmaktadır. İncelen programda İnşaat teknolojisi alanında **İnşaat İş Sağlığı ve Güvenliği** dersi konulduğu ve bazı alanlarda ders içinde İSG kurallarına ilişkin

kazanımların olduğu görülmüştür. Diğer öğretim programlarına göre meslek lisesi öğretim programlarında nispeten daha çok kazanıma yer verildiği söylenebilir. Özellikle mesleki eğitim veren kurumlarda İSG'nin konu veya ders içinde ünite olarak değil, tüm alanlarda ayrı bir ders olarak yer alması İSG farkındalığının meslek öncesinde kazandırılması açısından oldukça önemli görülmektedir. Çalışmamıza benzer şekilde Sünbül (2015) yaptığı çalışmada İSG ile ilgili konuların meslek liselerinde ders saati olarak yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Küçüköğlu (2019) mesleki eğitim alanında eğitim gören mobilya iç mekân tasarımı bölümü öğrencilerinin İSG bilincini araştırmış ve yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışma sonucunda iş sağlığı ve güvenliği dersinin müfredatta bulunması ve 9. sınıftan itibaren yoğun bir şekilde verilmesi gerekliliğini önermiştir.

Pozitif güvenlik kültürü kazandırmak demek çalışanların mesleklerine özgü tehlike ve risklerin farkında olmaları demektir. Dolayısıyla farkındalığı kazanmış bireyler işyerlerinde risk oluşturabilecek tehlikelere karşı bilinçli olacak ve güvensiz davranışlardan kaçınacaklardır. Yaşanan teknolojik gelişmeler iş hayatında var olan tehlike ve risklerin niteliğini değiştirmekte ve İSG bilincini benimsemiş işletmeler farkındalığı yüksek bireylerle çalışmak istemektedirler. Farkındalığı ve bilinç seviyesi yüksek bireyler yetiştirmek için güvenlik kültürü gelişimine yönelik politikalar geliştirilmelidir. Sağlık ve güvenlik bireylerin en temel ihtiyaçları arasında yer almaktadır. Bu bilincin sağlık ve güvenlik kültürü boyutunda düşünülmesi ve çocuk yaştan itibaren verilmesi elzemdir.

İş sağlığı ve güvenliğine sadece teknik bir konu olarak bakılmamalıdır. Tüm yasalar çıkarılmış ve denetimler yapılıyor olsa da toplumsal olarak duyarlılığın olmaması sorun olacaktır. Bu bağlamda İSG çalışmaları tüm tarafların birlikte çalışması ile bu sorunlardan kurtulabilir. Toplumsal duyarlılığın kazanılması ise İSG konusunda ilkokuldan üniversitelere kadar etkili eğitimlerin verilmesi ile gerçekleşebilir (Koçak ve Koray, 2018). Özellikle mesleki-teknik eğitimi bitirenlerin sanayide görev yaptıkları düşünüldüğünde İSG eğitiminin güvenlik kültürünün geliştirilmesinde hayati rolünün olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla güvenli çalışma davranışları erken aşamada ısrarla öğretmelidir Nitekim AB'nin 18 Haziran 1989 tarih ve 89/391 sayılı Direktifin İSG konusunda ortaya koyduğu en temel bileşenlerden biri eğitimidir. Mesleki risklere karşı önlem almak ve çalışanları bu anlamda bilgilendirmek

iş kazalarının ve meslek hastalıklarının azalmasını sağlayacaktır. Avrupa Komisyonun, 2007-2012 yıllarını kapsayan İSG Stratejisinde İSG eğitiminin teşvik edilmesi ve okullarda dersler konulması ile ilgili hedeflerine yer verilmiştir (Yılmaz, 2009). Ülkemizde 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 5-ı maddesinde, iş güvenliği uzmanı olabilecek mezunları yetiştiren fakültelerde 04.04.2015 tarihinden itibaren iş sağlığı ve güvenliği derslerinin verilmesi zorunlu kılınmıştır. Ancak güvenlik bilincinin geliştirilmesi için yeterli değildir. Daha çocuk yaşlarda bu bilincin kazandırılması gerekmektedir. Avrupa'da da İSG konularının eğitime entegrasyonuna yönelik Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı, 2003 yılında bir rapor yayınlamıştır. Raporda güvenlik ve sağlık müfredatının eğitim sistemine entegrasyonu amaçlanmıştır. Rapor eğitimin tüm kademelerini yani ana okulunu, ilk ve orta okulu ve mesleki eğitimi kapsamaktadır. Rapor sonucu olarak güvenlik ve sağlık, okul öncesi eğitimden emeklilik sonrasına kadar yaşam boyu öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Eğitim öğretime sağlık ve güvenliğin entegrasyonu çocuklarda güvenlik ve sağlığa ilişkin olumlu davranış değişikliklerinin oluşumuna katkı sağlayacaktır. İş sağlığı ve güvenliğini eğitim ve öğretimde yaygınlaştırmaya ilişkin Roma Deklarasyonu' İtalya AB Başkanlığı tarafından 3 Ekim 2003 tarihinde duyurulmuştur. İş sağlığı ve güvenliğinin eğitim ve öğretime yaygınlaştırılması için Roma Deklarasyonu, Avrupa'ya giden yolda önemli bir konu olmuştur.

Ülkemizde yaşanan iş kazası ve meslek hastalıkları istatistikleri güvenlik kültürü gelişiminin yetersiz kaldığının bir göstergesidir. Güvenlik kültürü gelişimin ülkemizin her yönden gelişmişlik seviyesini artıracığı göz önüne alındığında eğitim öğretim müfredatında İSG konu alanlarına yer verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca İSG dersinin müfredatta kendine yer bulması neticesinde İSG profesyonellerinin istihdamı noktasında da çok büyük faydası olacaktır. Müfredata eklenecek İSG derslerinin profesyoneller tarafından yürütülmesi bu bilincin ve kültürün kazanılmasında önemli rol oynayacaktır.

Çalışma sonucunda tüm paydaşlar için sunulan öneriler şöyledir;

- ✓ Tüm okul kademelerinde İSG konu alanlarının müfredata entegre edilmesi sağlanmalıdır.

- ✓ Okul öncesi dönemden başlanarak her kademenin bireysel özellikleri dikkate alınarak ders olarak konulmalıdır.
- ✓ Derslerin uzman kişilerce verilmesi için bir politika geliştirilmeli ve İSG profesyonellerinin istihdamı sağlanmalıdır.
- ✓ Mesleki eğitimlerin doğası gereği eğitim sürecinde sadece İSG kurallarına uyulması yönünde eğitimlerden ziyade iş sağlığı ve güvenliği bir ders olarak yer almalıdır.

KAYNAKLAR

- Aguinis, H. and Kraiger, K., (2009). Benefits of Training and Development for Individuals and Teams, Organizations and Society, Annual Review of Psychology, 60, 451-474.
- Alli, B. O., (2008). Fundamental principles of occupational health and safety Second edition. Geneva, International Labour Organization, 15.
- Altundaş, Ş., (2021). İş sağlığı ve güvenliği eğitiminin meslek yüksekokulu öğrencilerinin farkındalığı üzerinde etkileri. Yüksek lisans tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi -Lisansüstü Eğitim Enstitüsü , İstanbul
- Bowen, G. A., (2009). Document analysis as a qualitative research method. Qualitative research journal, 9(2), 27-40. s.27
- Cohen, A. and Colligan, M.J., (1998). Assessing Occupational Safety And Health Training:A Literature Review, NIOSH Publications, Publication Number:98-s145, Ohio.
- Cooper, M. D., (2000). Towards a model of safety culture, Safety Science, 36(2), 111-136, 2000.
- Demirel, Ö., (2011). Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya. (17. bs). Ankara: Pegem Akademi.
- Dursun, S., (2011). Güvenlik Kültürünün Güvenlik Performansı Üzerine Etkisine Yönelik Bir Uygulama, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Duverger, Maurice (1989), Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş, Çev:Ünsal Oskay, İstanbul, Bilgi Yayınevi.
- Ekiz, D., (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri. Anı Yayıncılık.
- Fernández-Muñiz, B., Montes-Peón, J. M., & Vázquez-Ordás, C. J. (2007). Safety culture: Analysis of the causal relationships between its key dimensions. Journal of safety research, 38(6), 627-641.
- Health and Safety Commission. (1995). ACSNI study group on human factors.
- ILO, 2014. ILO Anayasası. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_412382.pdf
- İlköğretim ve eğitim kanunu (1961).
(<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.222.pdf>)
- Karakuş, H., (2019). Mesleki ve teknik anadolu liselerinde iş sağlığı ve güvenliği eğitimi: Kahramanmaraş örneği, yüksek lisans tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Kılıkış, İ. ve Demir, S., (2012). İşverenin İş Sağlığı Ve Güvenliği Eğitimi Verme Yükümlülüğü Üzerine Bir İnceleme, Çalışma İlişkileri Dergisi, 3(1), 23-47.
- Koçak, O., & Koray, N., (2018). İş sağlığı ve güvenliği konusunda Avrupa Birliği uygulamaları ve Türkiye'ye yansımaları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(15), 1779-1811.
- Küçüköğlü, M., (2018). Mesleki ve teknik anadolu liselerinde mobilya ve iç mekan tasarımı bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği bilincinin analizi: Kilis örneği. Hasan Kalyoncu Üniversitesi. 1-40 Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep
- McMillan, J. H., and Schumacher, S., (2014). Research in education: Evidence-based inquiry (7. edition). Boston: Pearson.

- Merriam, S.B., (1998). Qualitative research and case study applications in education (2. edition). San Francisco: Jossey-Bass Publishers
- Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programları izleme ve değerlendirme sistemi (<http://mufredat.meb.gov.tr/Default.aspx>)
- O’Leary, Z., (2017). The essential guide to doing your research project. SAGE Publications Inc
- Ören, K. & Er, M., (2016). Güvenlik ikliminin güvenlik performansına etkisi . Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 5 (13), 48-66 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/hakisderg/issue/27095/281255>
- Patton, M. Q., (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. Çeviri Editörleri: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, Ankara: Pegem Akademi.
- Peterson Jr, H. T., (1987). Summary report on the post-accident review meeting on the Chernobyl accident: International Nuclear Safety Advisory Group. International Atomic Energy Agency (IAEA) Safety Series No. 75-INSAG-1 (STI/PUB/740), Vienna, IAEA, 1986. 260 Austrian schillings.
- Rüzgar, M. E. ve Aslan, B., (2014). Eğitim programlarının ve öğretimin temel ilkeleri. (Ralph W. Tyler Basic principles of curriculum and instruction). Ankara: Pegem Akademi.
- Senemtaşı Ünal, E., (2022). Güvenlik Kültürü ve Eğitim, , Editör: BAYKAN P., Basım sayısı: 1, Sayfa sayısı: 157, ISBN: 978-625-8399-31-8, Bölüm Sayfaları: 99 -118 Yayın Yeri: AKADEMİSYEN
- Shang, K. C. Lu, C. S., (2009). Effects of Safety Climate on Perceptions of Safety Performance in Container Terminal Operations, Transport Reviews, 29 (1), 1–19.
- Sünbül, Ahmet, U. (2015) Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi
- Tüm okul kademeleri için öğretim programları (<http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>)
- Uzun, S. S., (2019). Mesleki ve teknik okullarda iş sağlığı ve güvenliği bilinci (yüksek lisans tezi). Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarsus üniversitesi, Mersin.
- Wu, T. C., Chen, C.H., Li, C.C., (2008). A Correlation Among Safety Leadership, Safety Climate and Safety Performance, Journal of Loss Prevention in the Process Industries, 21, 307-318.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H., (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H., (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz F., (2007). Ülkemizde İSG Eğitiminde Model Arayışı, İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, 35, 30-35.
- Yılmaz F., (2008) Gemi İnşa Sanayinde Kazaların Önlenmesinde Eğitimin Önemi ve Öneriler, Gemi Sanayi Dergisi, 7, 42-44.
- Yılmaz, F., (2009). Avrupa Birliği ve Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği: Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği Kurullarının Etkinlik Düzeyinin Ölçülmesi. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zhang H., Wiegmann D.A. and von Thaden T.L., (2002). Safety Culture: A Concept InChaos, Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society, 46(15), 1404-1408.

